Контр[illegible] экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 16 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 6 (7820). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Хьинар айденна къа а хьегаш, бІубенна дІадоладаьд шийтталагІча пятилетка тІеххьара шу Грозненски «Трансмаш» завода машинашгьераша. Дерригача технико - экономически хьокхамий января хьалхарча ах бетта заданех толамца лоархІабаьб уж.

Дика къахьегама толамаш доахаш чакхдаьккхар цар дІадаха шу а. Продукци маьхалъяккхара шера план 105 процент кхоачаш а яь, заданел тІех маьхалъяьккхар 646 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Оттабаьча боарамал дукхагІа арахийцар завода коллективо 75 эзар сома маьха халкъа эша товараш. ХІаьта ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цо.

Кулг-кара деча халача балхашта механизаци автоматизаци ярах, балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ийбарах, къахьегамен исполнительский дисциплина чІоагІъярах къахьегама овсарле лакхъяра шера задани 13,7 процент тІехкхоачашйир предприяте машинашгьераша.

Деша дай бац

«Фусам-2000» яха программа кхоачашъеча Іалаьмате боккха лоархІам болаш гІулакх да гІишлонхошта, иштта шоай доалахьара цІенош хьалдеча наха мамогта дукхагІа етта кирпишк хилийтар. Цу даькъе доккхий декхараш тІанйцадар пятилетка диълагІча шера «Чеченингушпромстройматериалы» производственни объединенена чуйоагІача Грозненски № 2 йолча гІишлон материалий комбината болхлоша.

Шу чакхдаьннад. Мишта кхоачашдаьд цар шоаш тІанйца декхараш? ДІадахача шера баьча балха итогаша хьахьокхачох уж шоай деша дай хинна бац. ТІанйцача декхарех меттел гаьнна лоархІабаьбац уж дерригача технико-экономически хьокхамий шера планах а. Товарни продукци арахецара даькъе царна тІадиса паччахьалкхен декхараш 26 эзар сома маьха да. ЛоархІабаьбац уж шоай потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а. Царга комбината коллективо дІа ца кхоачийташ йисай 890 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци.

Иштта эсала да цун кхы мел дола хьокхамаш а. ДІадахача шера планагІа лаьрхІачох цо ара ца хецаш йисай 13 миллиони 500 эзарн етта кирпишк. Къахьегама овсарле лакхъяра шера задани 98 процент мара кхоачашъяьяц комбината болхлоша. Цу юкъагІа заданех цхьа миллиони 300 эзари сом пайда бе безача, цар баьр 400 эзар сом мара бац.

Комбинатерча цехий коллективех цхьаккха а лоархІаянзар шера планах. Къаьстта во болх а беш, эггара дукхагІа пачахьалкхен декхар тІадусачарех я Баталов Лёча керте латтача йиълагІча цеха коллектив.

«Грознефтемаш» яхача заводе кІезига бац дукхача шерашка хьалхара моттигаш дІа ца хецаш хьабоагІа болхлой, Царех ба токарь Багашев Увойс, транспортировщицаш Эдилова Роза, Сатукаева Халимат, мойшицаш Дахаева Лида, Хатуева Хасмат. ХІаьта, укхаза хІаранех къаьст - къаьста дийцача бакъахьа хет сона.

Ткъаь цхьайтта шу гаргга ха я Багашев Увойса укх заводе къахьега. Ший декхар тІехдика кхетадеш, лакха говзал йолаш, уллув болх беча новкъоста эшшача хана гІо де кийча ва из. ХІаьта ший керттера декхар лоархІ цо хьадеш дар дика хилара. Из цун карагІа а доал. ХІанзалца цхьаь цхьа моттиг нийсъялийтаяц цо болх во баь, ший декхарех лоархІа ца веш.

Завода кагирхой хьехамчашта юкъе дикагІа лоархІачарех ва из. Балха йоккха опыт, дикагІа йола балха методаш дІайовзийташ цо хьалкхебаь говзанчаш кІезига бац укхаза. Цо санна кхыча опыт йолча болхлоша а новкъостал ду кагирхошта балха говзал караерзае, тешшаме къахьегама никъ харжа. Бакъда, заводе хьехамчашта юкъе дикагІа лоархІаш Багашев ва.

Дуккхача шерашка ветерана беш бола болх Даьхено белгалбаьккхаб дезача совгІаташца. Цунна еннай «Знак Почета» яха орден, «За трудовое отличие» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш.

Наьха барт чІоагІбеш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара уж тІахьехаш, хьадечох дог лазаш бола болхлой а кІезига бац заводе. Царех цаІ я шоллагІча цехе транспортировщица Эдилова Роза. Ялхайтта шу да цо хадданза укхаза болх бу. Цо дика караерзаьй кхоъ сменни професси, шоашта ца ховр, ца кхетар хатта боагІа из йолча цехера къона болхлой. Болхлошта хов Розас ший опыт безаме царна дІайовзийтаргйолга. ХІаьта цо ший сменни нормаш 120 процент кхоачашъю.

Иштта укхаза ба ялхлагІча цехе къахьегама толамаш доахача шоай дакъа юкъекхухьараш. Уж ба мойшицаш Хатуева Хасматеи Дахаева Лидаи.

Цхьа бутт дІабахийтабац цар шоай планаш кхоачаш ца еш. Дахаева Лидас дІадахача шера план 105 процент кхоачашйир. ХІаьта Хатуева Хасматас массаза сменни нормаш 110 процент кхоачашъю. Иштта хьехамча а я Хасмат. Цо дукха болх бу къоначарца.

СУРТАШ ТІА: 1. Токарь У. Багашев 2. транспортировщица Р. Эдилова 3. мойшицаш: Л. Дахаева Х. Хатуева 4. транспортировщица Х. Сатуева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

КПСС обкоме

Парте обкома бюро агрІанара заседани хилар. Цига дийцар «РСФСР, НГІАССР, моттигерча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо яра хьакъехьа КПСС Надтеречни райкома организаторски политически балхах» дола дош. Белгалдаьккхар, парте райкомо хоржамий кампани вІаштІехьъяккхара гІулакхий план оттаяь хилар, района партторганизацей секретарашца, боахамий кулгалхошца, идеологически активаца семинараш-совещанеш яь хилар.

Райкомо, юххьанцарча парторганизацеша теркам тІабахийтар наха хетар довзара, халкъа депутаталла харжара перестройка хьаллоацаш чІоагІа позицеш йола, къахьегамхой эггара дикагІбола викалаш кандидаталла оттабайтара.

Районе йиллай 17 агитпункт, харжархой 15 клуб, царна долча новкъостала оттаяьй методически рекомендацеш.

Окружнойи участковни хоржамий комиссеш хержар партийни организацеша хьинаре дакъа а лоацаш, царна юкъе бахар дикагІбола болхлой, интеллигенце викалаш, коммунисташ. Района идеологически активо, парте райкома членаша, кулгалхоша, тІемен къахьегамен ветеранаша, депутаташа хьинаре дакъа лаьцар 1984 шера 9 декабре парте ЦК Пленуме тІанйица «Советски халкъага даь КПСС ЦК кхайкарал» дувцача.

Из иштта дале а, хоржамашта хьалхара кампани вІаштІехьйоаккхача районе кхоачамбоацараши динза дисараши да. Райкомо, райисполкомо вІаштІехьдаьккхадац комиссей членаша хоржамех дола керда Закон кІоаргга Іомаделга, из бахьан долаш цхьайолча округашка толхадаьд НГІАССР, районнин юртен Советашка депутаталла кандидаташ оттабар. Дуккхача агитцентрий помещенеш хила майоагІара яц, царех кхоалагІа дакъа хІанз а телевизор оттаянза да.

Овлангара хувцамаш хиннадац агитационно - пропагандистски балха формашкеи методашкеи. Дуккха нах чу а лоацаш гІулакхаш дара кхоачамболлаш пайда эцац агитцентрех, харжархой клубех. ЦІеча уголокашка дац хоржамий тематиках дола литература. КІезига пайда эц хоржамашта хьалхарча кампане «Путь к коммунизму» яхача районни газетахи моттигерча радиовещанехи.

Хоржамашка еш йола кийчо кхоачамболаш ювзац бахача наха торгови, бытовой, медицински гІулакх дара хьадда проблемаш кхоачашъярца. Харжархой раьза ца хиларах гІоттадеш дац нах чубаха цІенош, соцкультбыта, объекташ хьалъяра хьадда дола дешаш.

Цар а пхьадолча кхыча а бахьанаша бахача наьха догэккхийт. Цхьайолча округашка депутаталла кандидат цхьан моттиге цаІ мара оттаваьвац. Кандидаташ болча берригача нахах 22.2 процент мара болхлой бац, геттара кІезига ба кхалнах.

КПСС обкома бюрос парте райком, юххьанцара партторганизацеш декхарийла йир белгалдаь кхоачамбоацараш дІадаха, окружнойи участковни комиссей, харжархой клубий, дуккхача наха юкъе беча политически балха центрий болх хьинаре бара хиланза даргдоаца хьалаш Іалашде.

Из лоархІаме политически кампани хила еза «Советски халкъага КПСС ЦК даь кхайкарал» практически кхоачашдара, наьха къахьегамен общественнии хьинар айдара тІаерзаяь, вахара дерригача доакъошка перестройка кІоаргъяра, район социально - экономически дегІайоалаяра тІаерзаяь, белгалдоаккх, тІанйцача соцам тІа.

Парте обкома бюрос ладийгІар городской транспорта болх вІаштІехьбаккхарахи из дикагІа лелара де дезарехи КПСС членаша, жилищно - коммунальни боахама территориальни производственни объединене генеральни директора У. А. Арснукаевеи «Чеченингушавтотранс» территориальни объединене генеральни директора заместителa Х. Б. Татриевеи яьча отчетага. Белгалдаьккхад, КПСС членаша У. А. Арснукаевеи Х. Б. Татриевеи городской пассажирски транспорта болх вІаштІехьбоаккхача цІенхаштта, кхоачамбоацараш дувлийташ хилар, из бахьан долаш социальни кхохкам кхы тІа а лакхлуш хилар. Къаьстта визкъала хьал эттад троллейбусийи трамвайи балха тІа, хІара дийнахьа ахаш мара балха араялац уж. 1988 шера хинначул 25,7 процент кІезигагІа дІа-са бигаб пассажираш. Хадданза телхаю пассажираш дІакхувлара график, къаьстта делкъел тІехьагІа, салоІачеи дезачеи деношка. Троллейбусийи трамвайи интервалаш норматвел массехаза йІаьхегІа хул, цкъаза сахьатаи кхы дукхагІеи йІаьх а луш.

Предприятешка массане а пайда эцаш йола автотранспорт дийнахь-бус алхха 90 процент мара балха араялац. 1989 шера пассажираш дІаса кхувлара план 95 процент мара кхоачашъяннзар. Кхоачамболлаш теркам тІабахийтац пассажирашта гІулакхдара культура лакхъяра, транспортни средствашсанитарнии эстетическии хьакъехьа тоаяра. Цу коллективашка ледара болх бу водителашта дерттІа социально-бытовой хьал хилийтара, наьха йоахко йиц. Маршруташка болх бу водителаш дуача дІайхача хІаманца Іалашбаьбац, салоІа цІа дац. Эггара халагІча хьале болх беш ба автобусий водителаш. царна болх бара хиланза яргйоаца таро а хилийтаяц.

Городской транспорта предприятей коллективашка ледара къестаю жилищни проблема. Из бахьан долаш транспортни предприятешка ледара чІоагІлу кадраш, балхара дукха нах дІабувл. Эггара дукхагІа дІабувл уж трамвайно - троллейбусни управлене. Коммунисташа У. А. Арснукаевеи Х. Б. Татриевеи де доагІар дац шоаех тийша дІаснача участкашкарча гІулакхий шоашта кара йолча предприятей кулгалхой бехктокхам лакхбара, бахача наха транспортни гІулакх делга вІаштІехьдоаккхача дувла гІалаташ могийт. Къахьегама коллективашка ледара бу кхетама болх. цу гІулакха боагІача тайпара пайда эцац моральнии материальнии поощрене гІулакхех. Финансови, къахьегама, технологически дисциплина телхаеш ду гІулакхаш дІадаьхадац. Предприятеш боахам лелабара эффективни формаш тІа йоахилга мела лел.

НГІАССР Министрий Совето, КПСС Грозненски горкомо тІахьожам лоаттабац пассажирски транспорта болх тоабара, цун материально-технически база дегІайоалаяра, городера наькъаш тоадаь лоаттаде тІанйю решенеш кхоачашъяра.

Парте обкома бюрос кхоачам болаш лархІанзар бахача наха городской транспортаца гІулакх делга вІаштІехьдоаккхаш КПСС членаша У. А. Арснукаевеи Х. Б. Татриевеи беш бола болх, укх шера 1 февраль тІакхоачаш маршруташка троллейбусаш, трамваяш, автобусаш планагІа арайоалилга Іалашде. хІаьта иштта пассажирашта гІулакх дара культура лакхъе декхарийла а бир. КПСС обкома секретара Е. В. Тумсоевна тІадиллад 5 февраль тІакхачалехьа ер соцам мишта кхоачашбу хьажа, нагахьа санна эшаргхуле парте обкома бюро предложени оттае а.

Л. Н. Толстой цІерагІча Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен университете медицински факультет хьаеллара дешага хьежар. Обкома бюрос хьаллаьцар НГІАССР унахцІено лораяра министерства, Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен университета предложени, 1990 — 1991 дешара шера «дарба дара гІулакх» яхача специальностагІа медицински факультет хьаелла РСФСР унахцІено лораяра Министерстваrа, РСФСР лакхерчеи юкъерча лаьрххІачеи образоване Министерстваrа дехар де дІатІа а нийцар.

4 марта—Советашка хоржамаш

РЕГИСТРАЦИ ЯЬЙ

Укх деношка окружной хоржамий комиссей заседанешка дІахохьо Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла кандидаташта регистраци елга. Масала, Малгобекски района № 95 йолча Ново - Редантски хоржамий округе гІолла регистраци йир кандидаташта: КПСС Нохч - ГІалгІай обкома секретара Беков Сергей Мажитовичаи Вознесенски мехкдаьтта чакхдоахача станце шофера Илиев Магомед Гобушковичаи. Цу районе иштта хилар кхы а кхаь округе хоржамий комиссей заседанеш. Цигача регистраци яь кандидаташ ба: № 94 йолча Ачалукски хоржамий округе гІолла — Лохерча - Ачалхерча № 14 йолча юкъерча школа хьехархо Арчаков Хаджибикар Хадисович, Инаркъерча № 12 йолча юкъерча школа директор Картоева Марьят Алиевна, Малгобекски городской халкъа тІахьожама комитета инспектор Саутиев Магомет Увайсович, город Малгобекерча горбыткомбината директор Цароев Муса Идрисович, Инаркъерча № 23 йолча юкъерча школа директор Яндиев Магомет Турусович; № 97 йолча Вознесенски хоржамий округе гІолла — КПСС Малгобекски горкома хьалхара секретарь Морева Неля Михайловна, «Кавказ» совхоза директор Султыгов Магомет Ахмедович; № 99 йолча Сагопшински хоржамий округе гІолла — КПСС Малгобекски горкома шоллагІа секретарь Акмурзиев Магомет Борисович, Малгобекски горисполкома председатель Манкиев Баматгири Багаудинович, Малгобекски колхозни рынка директор Мержоев Михаил Гальмурзиевич.

Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаташ харжара цхьан мандата ворхІ претендент ва № 112 йолча Насыр - Кортовски хоржамий округе гІолла. Хоржамий комиссе заседане царна массанена регистраци яйй. Уж ба: «Назрановский» совхоза доярка Темирханова Маржан Алиевна, «Назрановское» яхача ремонтно-технически предприяте керттера экономист Чахкиев Юсуп Саюпович, «Маяк» совхоза керттера инженер Тутаев Аюп Ахъяевич, Назрановски № 3 йолча юкъерча школа хьехархо Медов Якуб Джабраилович, «Чайка», яхача хьайбаш дулха дорстадеча кооператива председатель Имагожев Рашид Мухардинович, Назрановски района халкъа тІахьожама комитета председатель Джандигов Аламбек Эльбузарович, «Вахар» яхача ремонтно - гІишлон кооператива бухгалтер Газгиреев Абдул-Салам Абдулмажитович.

Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутат хилара тІехьа къовсам чІоагІа хургба Урус - Мартановски района № 145 йолча Мартан-Чуйски хоржамий округе гІолла а. Укхаза ворхІ кандидата регистраци яьй: Абубакаров Вахид Алиевича — республика прокуратура отдела прокурора, Ахмадов Руслан Имрановича — «Горец» совхоза тракториста, Висатаев Магомедами Абубакаровича — Урус - Мартановски района паччахьалкхен семенной инспекце начальника, Междиев Лема Ибрагимовича — Урус-Мартановски халкъа депутатий юрта Совета председатела, Сагаипов Заурбек Анарбековича — Мартан - Чуйски халкъа депутатий юрта Совета председатела, Хасаев Баудин Абдурахмановича — Урус-Мартановски райисполкома председатела заместителa, Хаджимурадов Али Якубовича — Танги-Чуйски халкъа депутатий юрта Совета председатела.

Цхьаькха цхьа хоам а ба Назрановски районера. Укхаза Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаташ харжара оттаваьча шин кандидата регистраци йир № 111 йолча Кантышевски хоржамий округе гІолла. Уж ба «40 лет Октября» совхоза директор Дударов Багаудин Юсуповичи Кантышевски бархІ шерарча школа хьехархо Кодзоев Иса Аюбовичи.

Шин кандидата регистраци яьй № 78 йолча Пролетарски округе гІолла: республика транспортни управлене директора Т. Ф. Ошаевнеи НГІАССР йоазонхой Союза литературни консультанта З. А.-М. Яндарбиевнеи.

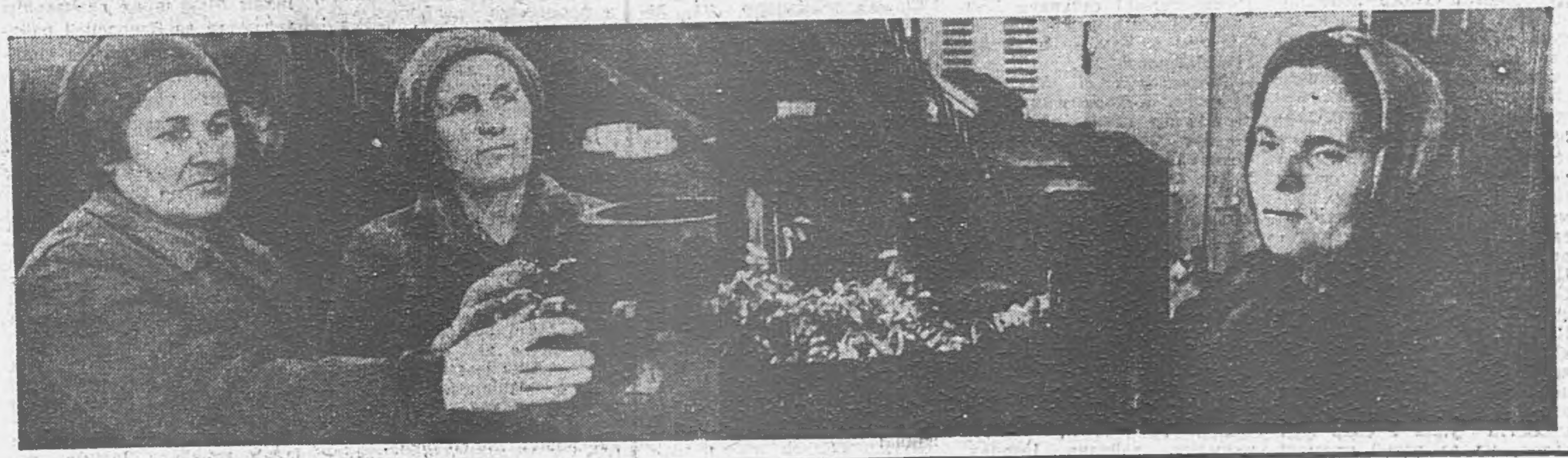

Техника—кийчон мугІаре

БІаьсти хьежаргъяц

Дукха ха йисаяц бІаьстанкхашкара балхаш дІадоладала. Цудухьа боккхача лоархІаме да мело ца еш, тІехьа ца тетташ юртбоахама техника тоаяь яккхар. Цу даькъе малагІа хьал да хьожаш укх деношка тхо хилар Гудермесски района цхьадолча боахамашка.

«Гудермесский» совхоза мехмастерске йоккха йоацача помещене дІаоттаяьча тракторашта юхе нах хьувзар. Болх беш яр кран-балка а. Дале а, безаме воацаш тІанйцар тхо укхазарча заведующе Алтемиров Алимсолтас.

— Хьа мел воагІачо хоаттар цаІ да: масса трактор тоаяь даьннад шо, техника тоаяра оттаяь план кхоачашъяьйий оаш? — йоахар цо. — Мишта тоаергъя из дІаоттае оатхалаш ца хилча?

— МалагІаш я тоъаш йоаца оатхалаш? — хьаттар оаха.

— Ерригаш а я-кх! — лоацца жоп делар Алтемирова.

Іобелхаш бар токарни цеха болхлой а. Эшаш йола инструмент йоацаш бала оз цар. Иицъеннай токараштa шоашта цІена леркаш, бураш, мечикаш, электродаш, кхыбола гІирс бенна ха. План кхоачашъе гІерташ, царна дага ца дохаш хІама дисадац.

Наьха лоткъамашка ладувгІаш йицъеннаяр тхона мехмастерске латта шелал. КІеззига-мукъане детІ мукъадаккхар духьа помещене чугІолла дІа-хьа ца долделча даланзар тхо. Укхаза таханарча дийнахьа хьаІайна яр тайп-тайпарча маркех йола ялхайтта трактор. Юкъе гІолла циск чакхдалар тамаш йолаш, вІашкаэзаяр уж. Цу атта доацача хьалашка къахьегаш бар ремонтникаши механизатораши.

Цу ханна гучаваьлар совхоза керттера инженер Висархаджиев Ахьмад. Баге хьаелла кхоаданзар тхо, бера хана денз Іомаяь стих санна, техника тоаеча даькъе этта хьал цо хьадувцача хана. Цунга хьаттача гІулакхаш дика лелар.

— ДІадахача шера тІеххьарча квартале 15 трактор кийчон мугІаре дІаоттае езаш дар тхо, — аьлар цо. Из декхар кхоачаш де аьттув баьлар. Цул совгІа, кхы тІа ши трактор тоайир. Цхьабакъда, уж дІаязъе хьашт дац, хІана аьлча, отчета юкъеяхаяц уж. Во лелац гІулакхаш тІехьатосса инвентарь тоаеча а, кастта чакхбаргба из болх.

Иштта цо дийцар техника тоаеча белгалбаьннача даьр доврг ца хиларах. Тайп-тайпара премеш оттаьй царна. Масала, дерригa балхаш 23-гІа февраль хьатІакхачале чакхдоахе, мехмастерске болхлоша алапел совгІа 450 сом эцаргда, хІаьта бригадашка болх беча звеношa — 350 сом.

— Оатхалаш тоъаш ца хилар тха бехкагІа дац, — аьлар Висархаджиева. — ХІаьта мехмастерске шелал эттай котельни йохар бахьан долаш. Кастта из кхоачамбоацар дІадаккха хьожаргда тхо.

Из къамаьл даь ваьлча, баге айяь латтача мехмастерске кулгалхочунгахьа куро дІахьежар керттера инженер. «Иштта дувца деза корреспонденташца», — йоахар цун бІаргаша. Къамаьл дац, пхийтта шера совхозе болх беш хьавоагІача Висархаджиевна дукха дикагІа хов фу дувца деза, массехк бетта болх беш волча Алтемировна ховчул. ВокхагІволча новкъосто хьийха Іилма цу сахьате дІанйцар Алимсолтас. ГІалат ваьнна салте санна хьалнийсвенна лаьтта из паргІата ваьлар, бегаш бе волавелар.

Мехмастерске кІезига бац шоай болх дика бовзаш, йоккха опыт йола нах. Иштташарех ва слесарь Магомадов Селимсолта, моторист Литвин Петр, аьшкапхьар Юсупов Хьумайда, цІастапхьар Горчханов Халат. Новкъостал ду царна № 1, № 2 йолча бригадай механикаша М. Баригова, Л.-А. Баскаева, трактористаша С. Эдисултанова, У. Джасумова, токараша В. Козлова, А. Эльдарова. Меттаоттае йиш йола оатхалаш меттаоттаю, ширъяьннача техника тІара хьаяьхача оатхалех пайда эц. Мадарра аьлча, дерригa шоай хьинар оарцагІдоаккх цар тракторaш дика а ханнахьа а тоаяь яхара.

— Доккхал ду оаха духьал районерча агроснабах тхоай болх тийша боацаш, — йоахар мастерске болхлоша. — ГІо ду тхона «Нефтехимзапчасть», «Мединструмент» яхача заводий, вагонний локомотивний депой коллективаша. Цар Іалашду тхо цхьайолча оатхалашца. Цу тайпара «хьаст» боацачар фу де деза?

КІеззига дикагІа хьал да «Дружба» совхоза ремонтни цехе. Керда шу хьатІакхачале тоаяь яьннай шийтта трактор. Бригадашка ремонт е йолаяьй комбайнашта, болх бе кийча я хий тохаш йола бархІ установка, кхоъ косилка, 4 жатка, кхыйола тІехьатосса инвентарь. Совхоза кулгалхой а болхлой а дог тийша ба 23-гІа февраль хьатІакхачале еррига техника кийчон мугІаре дІаоттае шоай аьттув баргхиларах.

Къаьстта шоайгара масал гойташ къахьег ремонтни цехе моториста Абуев Хьамзата, двигателашта обкатка еш волча слесара Ахматов Дангас, аьшкапхьаро Тагиров Сайд-Салахьас, цІастапхьаро Асаев Вахас, токара Ульянов Михаила.

Цхьабакъда, укхаза а Іокад нах цхьайола оатхалаш низкъала хилара. Масала, чІоагІа къе да тормозной ленташ, цапфаш. Тоаяь яьнна тракторaш латта езаш хул из бахьан долаш. Дукха ха а рузкъа а дов пайда боацаш.

Ер бутт болалуш тоае езарех диълагІа дакъа тракторaш мара тоаяь баьннабац Гудермесски районе, кхо процент кхоачашъяьй комбайнашта ремонт яра план, тоаянзя йисай дукха тІехьатосса техника. ХІаьта бІаьсти-м хьежаргъяц, хІара дийнахьа гаргагІа хул из.

М. КАРТОЕВ.

Толамаш доах

Халонаш дукха нийсъеннаяле а дикача производственни хьокхамашца чакхдаьккхар дІадаха 1989 шу Назранерча машиностроителаша — «Электроинструмент» яхача завода коллективо. Поставках йола план кхоачашъяьй 100 процента, товарни продукцех яр — 101,6 процента, нормативноцІенача продукцех яр — 104,3 процента. Из дика толам ба.

Заводчанаша потребителашта дІа а яхьийта екха чакхъяьннай (кердача экономически системе эггара лоархІамегІа дар — из да) 27481 эзар сома маьха продукци, вешта аьлча, план кхоачашъяьй 105,3 процента.

Темп ца йожийташ болх дІаболабаьб машиностроителаша укх кердача шера а. Социалистически яхье лидер — хьалха мо литейни цеха коллектив я (начальник Цуров Батарбик).

Дика чакхдаьккхар

Наьсарерча агропромышленни комплекса предприятешта юкъе хьалхале дІа ца хецаш хьайоагІа «Назрановское» яха ремонтно - технически предприяти (начальник Х. Пугиев) укх тІеххьарча шерашка. Иштта чакхдаьккхар цо, дІадаха 1989 шу а.

Технико - экономически хьокхамех йола цаІ, план йисалц кхоачаш ца еш. Дерригa хьадаь балхаш лаьрхІача 103,6 процента кхоачашъяьй план, вешта аьлча плавах 1145 эзар сома доагІача 1186,3 эзар сома маьха балхаш кхоачашдаьд эртеповцаша.

М. САРАЕВ.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЧЛЕН М. ДАРСИГОВ:

ДЕРРИГА ВАЙХ ТИЙША ДА

Шийтта дийнахьа болх беш хилар СССР халкъа депутатий шоллагІа Съезд. Керда шу хьатІаккхача кІира хьалха каникулашка бахар депутаташ. ЦІабаьхкар Съезде дакъа лоацаш хинна Нохч-ГІалгІайченера бараш а. Цхьабакъда, царех саг цІагІа лаха Іалаьмате хала да, хІана аьлча хІара дийнахьа харжархоща, къахьегама коллективаща вІашагІбетталу уж. Съезде шоаша баьча балхах, наьха наказаш кхоачашдарах харжархошта отчеташ тела еза.

Атта тІаккхачанзар со Малгобекски района Керда Редант яхача юрта вахача СССР Лакхехьарча Совета члена Дарсигов Ювсапа Мувсайна.

ХІаьтта чукхаьча чаь пела молаш вагІар из. Керда шу даькъала дувцаш дІадоладир оаха тхоай къамаьл.

— Телевизорашка хьийжабале а, радиога ладийгІадале а, газет дешараштa ловра, Мувса, СССР халкъа депутатий шоллагІча Съездах Іа дувцар. Цул хьалха хиннача Съездал сенца эргаш яр из?

— Хьо раьза вале, шоллагІча хаттара жоп даларца дІаволалургвар со. СССР халкъа депутатий хьалхарча Съездал дукхача хІаманца белгалъяр укх деношка чакхъяьннар. Цкъа-дале, дукхагІчар ду къамаьлаш хаьдда а корта болаш а дар. ЦІенбенна дІабаьннабеце а, кІезигагІа бар фуннагІа-моллагІа даь а трибуна тІа кхача гІертараш, телевизорашка хьежаш багІача харжархошка шоай «хьинар» дІахьокха гІертараш.

ХІаьта бІарчча хьанийцача фу оалалургдар сога СССР халкъа депутатий шоллагІча Съездах? Ховш ма хиллара, чакхдаьнна шу ший тайпара белгалонаш йолаш дар. Цхьан оагІорахьа — сихлуш дар перестроечни процессай болар. Вокх оагІорахьа — Іалаьмате йоккхий халонаш нийсъелар мехка. Цхьадолча даькъе уж халонаш хьахилар дувзаденнадар консервативни низаша духьале ярца, духхьал дІаргда вай — левацки элементаш оалараша шоай дар хьалхатувсарца. Долче, тІеххьарчар кхы а чІоагІбора хьалхарчар лаьца никъ.

Халача хьал тІа эттар вай мехка экономика. Цун керттера бахьан дар боахама механизм вайна ма хетта вІаштІехьа ца йоаккхаллар, нийсагІа аьлча, из геттара юхмаччахьа ялар. ДІа-Іоа довнаш лелхар къамашта юкъе. Селхан-тахан хьахинна хІамаш дац уж, цхьабараш цу гІулакха перестройка, демократизаци, гласность бехке е гІерте а. Сога хаьттача, цу тайпара уйла яраша леладер а дувцар а перестройкас толам баьккхача дика хеташ деш дац.

СССР халкъа депутатий Съезда аьттув баьлар мохк экономически кризисера арабаккхара хьалхарча даькъе динза даргдоацар а политически никъ а белгалбе. Цу гІулакха мел эшар долаш да вай мехка, вай республике, тха Малгобекски районе. Халахете а, цох пайда нийе Іемадац вай. Дукха къамаьлаш дувц, цаІ шоллагІчо тІахьех, хІаьта пхьарсаш хьал а хьекха, юхь тІара цІел дІаяллалца къахьега лац. Долче, бухсоццача кхаьчача бехке вар малав, бехктонхама кІалъотта везар малав ховш саг хилац. Совхоз хІалакьяьр хана-жерахьа меттайоагІаргйоацача ден тІа бІарчча район дІакхоачаяьр — кхыча гІанда тІа Іохоаву, царна хьалхашка берригаш бехке болаш санна. Фу дувц оаша, уж-м цхьан хана номенклатурана юкъебихьа нах ма бий, халахетар мишта дергда царна?!

ГІулакх дІахо иштта леладе цхьаккха бокъо яц вай! Хетаргахьа. Съездо тІанийца а хІанз кийчдеш латта а законаш болх бе дІадоладелча, боахам лелабара керда механизмаш юкъейоалайича хьал бокъалгахьа даларга догдох аз.

Сона хетачох, доашхаш дувца эшац Съездо могадаьча Законех а тІанийцача соцамех а. Уж кепатехад газеташа Цар хьахьокх, гІана тІехьа гІа боаккхаш, вай правовой паччахьалкхе хьаярга долхаш хилар. Долче, эггара лакхерча балха тІа волчун а мутІареча ахархочун а закона хьалхашка бокъонаш цхьатарра хургья. Из ма дий командно-административни система йоагар, хІана аьлча хьалха санна шийна ловр де йиш хургьяц цун.

— Цхьадола законаш а соцамаш а дувцача хана чІоагтІа дискуссеш хилар СССР халкъа депутатий шоллагІча Съезде. Цхьабакъда, къаьстта ира хилар уж кхойтталагІча пятилеткана оттаь правительственни программа ювцача хана. Цкъаза хеталора из депутаташа тІаэцаргьяц, аьнна. Съезде дийца кхы мел дола документаш геттара лоархІаме дале а, вай мехка вахача хІара сага хьал-тароща ювзаенна из программа йоландаь, Мувса, Іа цох хьайна хетар алар ловра сона.

— Аз лакхе ма аллара, геттара халача экономически хьал тІа ба вай мохк. Кхоачам бац тикашка дІачуваьлча — нув хьекхача санна я цар чу.

Съезде белгал ма даккхар, тахан геттара сиха динза даргдоацар фуд аьлча, из да экономикана дарба дергдола «молхаш» лахар, бахача наха эша товараш дукхагІа хилийтар, ахча дайдалар юхасоцадар. спекуляцена никъ бехкар, социальни нийсхон принципаш леррагІа чакхъяхар, уравниловка а иждивенчество а цІенъяь дІаяккхар, дукхха кхыдола хІамаш дар.

Цхьабакъда, законаш мел дика хиларах, соцамаш дукха гІалат доацаш хиларах хІама хургдац вайх хІаране, ше миччахьа балха вале а, низ ца кхобеш къа ца хьеге, хІаман хьурмат ца дой, хьадаьр лора ца дой, дисциплина чІоагІ ца йой. Лоацца аьлча, деррига хІаране хьинарах, цун говзалах а бехктокхамах а тийша да! Из кхетадой шеддар ше хьавІашкадоагІаргда. ХІаьта ди дІоахделча Іийне бийша а бадаш, хьоцар а ца доаккхаш мерзагІдар даа, хозагІдар тІадувха безам хиларах, шаьра хабараш дувцарах, тІахьехамаш дарах хІама хургдац.

Бакъдув хьо, правительства экономически программа ювцача хана къаьстта йоккхий дискуссеш хилар. ЦІи хезача Іилманхоша, экономисташа, межрегиональни группана чубоагІача цхьаболча депутаташа къамаьлаш дича юххьанца шеко чуессар сона: ханю дІадеххача тайпара революционни йийте Н. И. Рыжкова а цун гІончаша а оттаь программа? Дукха ца говш кхетадир аз: корта бола, экономически хьал сихха тоадергдола предложенеш цар ца телилга. Критика е массаза аттагІа да. Бехктокхам шийна дІатІа а ийца, массе хІаман хьалхара жоп дала, нийса никъ белгалбе, кема цу тІара ца доалийташ дІадига халагІа да. Цудухьа сайгара доагІача даькъах правительственни программа хьаллаьцар аз. Из дир дукхагІчар.

— Мувса, къамашта юкъера гІулакхаш ирдалара, цхьацанахьа царна юкъе довнаш лелхара бахьанех хьайна хетар Іа алар ловра сона. СССР Лакхехьарча Совета член хиларах тарра, къамашта юкъе машар беча дакъа лаца дийзадий хьа?

— Фунаьхк даьча коллективе е районе бе-беча къамех болча наха шоайла изал гаргалол яьй, долче, къамашта юкъера гІулакхаш шаьра дІадолхаш да, яхаш вайцига рапорташ тийна дукха ха яц. Из деча хана вІалла теркал ца деш дутар заманхочун духовни вахар санна дола геттара чоалхане хІама. Цу е вокх къамах болча наха къувлар-Іаткъар довза гІертацар. Аз дувцац сталински Іазап тІалаьттача, застойни шераш оалача хана хиннaчох. Кхыметтел массехк шу хьалха а къаман культура, мотт, Іаьдалаш, традицеш яхар санна долча бочача дешай маІан юхмаччахьа доахар цхьаболча идеологаша. Ший къаман истори, цун культура йовза а лорае а гІертача сагах националист лоархІар цар. Вай республиках аьлча, къаьстта белгалбала гІертар вайнахах бола «интернационалисташ-идеологаш» бакъдар дІаалацар цар, шоай ворда хьалъьлча сагота бацар уж. Тахан цар цІераш йоахаш ха йоаергъяц вай. Историе кхел ергья царна.

Іилманхоша, официальни документаша нийса а прогрессивни а хІама лоархІар кагийча къамий мотт а культура а дІаялар, из, йоахар цар, къамаш шоайла вІаши гаргадахарах, къамашта юкъерча гІулакхашта «интернационализаци» ярах хьадаьнна «беркат» да.

Вахаро хьахьекхар, из деррига тІурилг долга. Къам, къаман хьашташ, къаман культура — теркал ца еш, йоаххо ца еш цхьаккха дича а йита йиш йоацилга. Цу хьакъехьа дукха дийцад СССР халкъа депутатий шинна Съезде, сессешка. КІал чІоагІа лард йа хилча цІа хьалде йиш йоацаш санна мара, бухе къамандар деце хьакхолла йиш яц интернациональни дар. Тахан къаьстта уйла е езар фуд аьлча, из да кагий къамаш шоай мотт, культура дегІайоалае гІерташ хилар хьаллацар, царна новкъостал дар.

Хьоаха ца дича Іелац цхьаькха — къамашта юкъе довнаш лелхара, царна юкъе цабезам болара, цу тІа гІолла нах боабеш моттигаш хилара аз бехке бу административно - управленчески аппарата викалаш. Цар уж деташ тесса дитарах, хьалхагІа де дезар а тІехьагІа де дезар а царна фуд ца харах, мелал гойтарах хьайнад дукха довнаш. Из ишта долга аз цІаькха а кхетадир СССР Лакхехьарча Совето тІадилларах кхыча депутатащца Юкъерча Азе вахача хана.

Даьла ираза, цига а мехка кхыча регионашка а доаллар дац вай республике. Из иштта дале а, цхьан минута бІаргкІалар далийта йиш яц из дош.

— «Сердало» дешараша эггара чІоагІагІа сатувсаш дола тІеххьара цхьа хаттар дергда аз хьога, Мувса. ГІалгІай автономи меттаоттаяр дехаш Іа, СССР халкъа депутата Хь. Фаргиева, кхычар съездашка а сессе а даьча къамаьлашка чІоагтІа теркам тІабахийта ладийгІад вайнаха. ХІанз мичахьа кхаьчад из гІулакх, малагІча хьал тІа да из?

— Ховш ма хиллара, 1934 шера январе Нохчийн ГІалгІайн автономни областаш вІашагІ а теха, «цхьан къамах болча наьха» республика хьаю, аьнна, Нохч-ГІалгІай автономни область хьайир. Цу шера географически карта тІара цІенъяь дІаяьккхар гІалгІай автономи. ХІаьта 1944 шера, кхыдола а къамаш санна, цхьаккха бахьан доацаш шоай мехкагІа баьхар нохчийн гІалгІайи, долче, цар автономи а дІаяьккхар.

1946 шера 25 июне (нохчийн гІалгІайн Іобахьийта ши шуи биъ бутти баьннaчул тІехьагІа) РСФСР Лакхехьарча Совета заседане тІанийцад «Нохч-ГІалгІай АССР дІаяккхарах а Крымски АССР-ах Крымски область хьаярах а» дола Закон. Цу тІа, кхетадеш ма хиллара, дош аьнадац репрессеш яьча кхыча а халкъий санна. Іобахьийтача нохчехи гІалгІаехи моцалах, шелалах, лазарех мел нах байнаб. Иштта хьоахадаьдац 1944 шера феврале Бере болхлоша, тІакхача хала долча лоаман юрташка баьха нах цаІ ца вуташ боабар. Бере йовсараша цу тайпара къиза туржаІ оттадаьд Хайбах а Хима а яхача нохчий, ТІаргим а Хамхи а яхача гІалгІай юрташка.

Моттигерча а Москвера баьккача а хьакимаша укх тІеххьарча ханага кхаччалца тІехбеттамаш бора вайнаха: бехке дац, аьнна, цІадахкийтадац шо, Іаьдало къахетам баьб шоах, яхаш. Бакъдар юххера а котдаьлар. Цунга бода никъ хьабийллар перестройкас, демократизаце а гласносто а. Хьона дагадоагІе, СССР халкъа депутатий хьалхарча Съезде къамаьл деш аз белгалдаьккхар, «Шеча ГІалгІайченна» Ленина енна автономи юхаметтаоттае езаш хилар. МехкагІа баьха Іобахьийтача нохчашея гІалгІашен, кхыча къамаша лайнача Іазапах, царна хинна зе меттаоттаде дезаш хиларах цул тІехьагІа сессе а шоллагІча Съезде а дийцар СССР халкъа депутаташа Фаргиева, Авторханова, Кугультинова, Олейника, Щербака, Оболенске, кхычар.

Дуккхача хана наха сатийсар, ден а бус а царна дагадаьллар кхоачаш хилар дІадаха шу чакхдоаллаш — низагІа Іодахийтача халкъашта духьала мел яь репрессивни акташ законагІа йоацаш а зуламе а лархІарах, цар бокъонаш шеко йоаццаш юхаметтаоттаярах йола СССР Лакхехьарча Совета Деклараци тІанийцар. Сона хетаргахьа, вай мехка а доазол дехьа а тІанийцадац цул боккхагІа политически лоархІам бола документ!

Вай федераци чІоагІъяра, къамашта юкъе лелха довнаш а цатоамаш а дІадахара, сона хетачох, эггара чІоагІагІа эшар да, вай мехка исторе чухь мел хиннaчох бакъдар алар, из мел къахьадале а. Цо мара меттадоаладергдац деррига.

Мишта латт хІанз гІалгІай къаман автономи юхаметтаоттаелга? Тхоаш дІа мел кхаьчача аз а Фаргиев Хьамзата а дувц цох, вайнаха эггара хьалха хеттаd дар из доландаь. Лоацца аргда аз цох газет дешарашта. 1989 шера 20 декабре оаха шинне кулгаш а яздаь, СССР Лакхехьарча Совета Председателага М. С. Горбачевга депутатски запрос яьй гІалгІай автономе хьакъехьа. Цу тІа оаха дех: гІалгІай паччахьалкхел дІаяккхарах законагІа доацаш а конституцена духьала даь а хІама лархІар, РСФСР-а чуйоагІа гІалгІай автономи юхаметтаоттаяра дешага хьожилга а из къоастаделга а сихдар.

1989 шера 23 декабре РСФСР Лакхехьарча Совета Председателa В. И. Воротникова, РСФСР Министрий Совета Председателa А. В. Власова, СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета председателa Р. Н. Нишанова заседанешта юкъе перерыв йолча хана гулбир еррига автономни образованей депутаташ. Цар хоам бир, автономеш экономически, социальни, культурни дегІайоалаяра дешаш дувцара автономни образованей депутаташ 1990 шера январе РСФСР Лакхехьарча Совета Президиуме гулбергхиларах, цига хьалхарчарца гІалгІайи къоаршойи автономеш юхаметтаоттаярах дола дош дувцаргхиларах.

Тхога хьаьинар из да. ХІанз газет дешарашка де цхьа дехар дар са: сихдала йиш яц вай, хІара хІаман ший ха я. Къоаста ма даьдий крымски татарий а Поволжья немций а автономеш юхаметтаоттаяра дош. Дукха да говш цхьан кога тІа даргда гІалгІай автономех дар а. Цун уйла еш а из дош диц ца долийташ а ба вай паччахьалкхенна керте латтараш.

Вай декхар, цІаькха белгалдоаккх аз, сабаре хилар, наха а Іаьдало а бехк боаккхаргбола хІама воашкара ца далийтар, лоалахоща Іимерза дахар, халкъашта юкъе барт чІоагІбар да. Сабар, яьхад вай даьша, хьаькъал да. Из цІаккха диц ма лулда вайна!

Интервью яьр
М. ХАМХОЕВ.

Коми АССР. ХІара юрта дика тика — из декхар шоашта хьалхашка оттадаьд республикански потребкооперацe болхлой коллективо. Из кхоачашдулургдац чІоагІа ремонтно - промышленни база ца хуле. ХІаьта из Сыктывкара юхе хьаеш латт. Укхаза шеррача майда тІа урагІъяхай техника а технологически оборудованена а ремонт яра, дахчан, аьшкабетонни изделеш, кхыйола хІамаш арахецара йолча мастерской корпусаш. Аьшкбетонни изделеш хьаеча цехе вІаштІехьдаьккхад арболитах — цемент а хьунах херх хьокхаш хьаьнна отходаш а вІашагІъэ а еш, цунах тикай зданей комплекташ арахецалга. 1989 шера республика юрташка, поселкашка керда пхи тика хьайийлай, укх шера а иззал хьалъергья.

СУРТА ТІА: цеха продукци дІаяхьийта кийчъеш ва арболитови изделей формовщик Н. Н. Чукичев.

В. МАТЫЦИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Нохч-ГІалгІай АССР-е бахача нахага дола

КХАЙКАРАЛ

Оаха, экологически проблемаш сихагІа къоастаярца хьаштдолча республика общественни организацей бусалба а кераста а дина викалаша дІакхайкаду:

Нохч - ГІалгІайчен шаьрача а лоаман а территорена Іалма - антропогенни деградаци яро хІанз вай кхерамеча боараме кхоачадаьлга, хІаьта, цхьайолча районашка гІулакх кризисни экологически хьале дерзаш латтилга. Хий, фо, лаьтта, хьу, кхачан продукташ, деррига хьайбаш вай лораде, кхы тІехьа ца а доахаш гІо-новкъостал де эшаш долга.

Оросительни системана уйла а ца еш эксплуатаци яро эзаращ гектараш долча лаьтта биологически продуктивность йоа а еш, тух тІадалийталга, ушалаш хьахилийталга, хий тІадалийталга. Беркате долча лаьттаща эксплуатаци еча рациональни йоаца агротехнически формаш юкъекхувларах массанахьа а эрозе в дефляце а процессаш дегІакхувлара, гумуса запасаш лохъяра, лаьтта, цун структура хІалакьяра гІо даьлга. Доахан сов дукха доажадарах даьгІенеш йоассаенналга.

Додача гІамигача хиний кхоачамех рационально пайда ца нйбар бахьан долаш уж кІезигдалара, бІехдалара, цунца хина хьасташ дІададалара процесс хьинаре чакхйоалилга. Лоаман экосистемай / биологически продуктивность геттара чІоагтІа лохлуш йоагІа хий а лаьтта а лорадеча боккха лоархІам бола муша хьу кІезигъярах, цхьаккха система а тІахьожам а боацаш дарбана баьцовгІаш, хьуна зизаш, баьца комараш гулъярах, лоаман даьгІенаш хІалакьярах.

ДІадалара кхерам болаш да Шеча книжка тІа дІа тІа дихьа цхьадола хьайбай тайпаш.

Лоаман ландшафташта харцахьа а тІахьожам боацаш а антропогенни воздействи яро лаьтта чутакхара процессий хьинар айдара гІо делга.

КПЖД билла болабаь хиннача районера а г. Гудермесе биохимически завода хьалъечара а Іалама комплексаш хІалакьярах дукха Іалама, культура, исторе памятникаш дохадаьлга. республикерча къаман дегаондло йолча шоаш морг кхы йоацача моттигий хозал толхаяьлга.

Грознера экономика мехкдаьттахимически а мехкдаьтта чакхдоахача а промышленноста тІаерзаяь хиларо города Іалам чІоагтІа бІехьделга.

Ядохимикаташ лерттІа лора ца яр, царех боагтІача тайпара пайда па эцар бахьан долаш вайга хьакхоачаш йола кхачан продукташ дикка пестицидаши нитраташи йоахкаш йолга. Города Іалам бІехьдарах гуччахьара хьахулар да Заводской районе баха нах ца могаш хилара боарам геттара лакха хилар. Ди тІехьа дукхагІа ду айпаш доахкаш дола бераш. Ракови, пехкашта долча, аллергически лазарий боарам айлуш боагІалга.

Республике бахача наьха экологически культурай дешарен боарам геттара лоха ба, хІаьта, цо Іалама ганзех бехктокхам боацаш, эхь-бехк па хеташ гІулакх леладара гІо ду.

НГІАССР Лакхехьарча Совето 2005 шерага кхаччалца лаьрхІа йола Іалам лорадара шерра программа тІанийцай. Гонахьара Іалам лорадара, Іалама ресурсех рационально пайда ийбара увттаеш а тІанийеш а еза.

Йола программаш сага 10—15 шу даьлча ца а эшаш, тахан эш цІена фо, бІехьдаь доаца хий, унахцІена, дохьаж ца доалла кхача хилийтара. Уж геттара чІоагІа лоархІаме дола дешаш къоаста ца деш вай социально-экономически дегІакхувлара планех дувца эшац.

Республикера экологически хьал чоалхане хилар теркал а деш, тхона бакъахьа хет кхы тІехьа ца а теташ геттара лоархІаме дола ер декхараш кхоачашдича:

цаІ йолча экологически программа кІийлен тІа, еррига формальни, формальни йоаца объединенеш юкъе а йолаш, шерра общественни болам дегІакхувла беза. Нах экологически дийша, уйла е ховш, культура йолаш хьалкхебе беза.

Іалам лорадаран цун ресурсех рационально пайда нйбаран чакхъяха еза программаш оттае йоагІа хІаьта уж НГІАССР Лакхехьарча Совета, городской а районии а Советий депутаташ, общественни экологически боламаша хІара дийнахьа тІахьожам а лоаттабеш кхоачашъе еза;

республика геттара дукха мехкдаьттахимически а мехкдаьтта чакхдоаха а предприятеш хилар теркал а деш, хІанзчул тІехьагІа моллагІа йола химически а биохимически а производстваш хьаелга тІа ма эца. республика экономика тІехьагІо отходаш хьа ца къаста а кІезига отходаш хьакъаста а, ресурсаш кхою технологи йола производстваш хьаяра тІаерзае еза;

махулла сихде Іалам лорадара программа кхоачашъелга, укх 10 шера экологически кризис юхатоха

Мишта Іангара доах хьайбаш

Толамий чам байзача

Башкирски АССР. Ара-Іа да, бакъда, Стерлитамакски опытни мехкдаьттахимически завода гІона болча боахама хьайбашта хІара дийнахьа керда моша доакъар тел. Из вай хьайбаш леладеча ца хинна хІама да. Цецвала эшац. Стерлитамаке итташ йола делегацеша «Элеусис» яхача испански фирма хьаяьча гидропонике моша доакъар хьалкхедара опыт караерзаярах. Технологи латт хьаьна хІамаш етташ злакий фу хьалкхедарах. Испански специалистий новкъосталца дІаоттаяь установка хІара дийнахьа итт тонн моша доакъар кийчдара лаьрхІа я. «Элеусис» яхача фирма проспекта тІа хоам беш ма хилара цу тайпара моша доакъар чуэца йиш я люцерна дІайийнача 60 гектар кхай тІара. Мадарра аьлча, гидропонически моша доакъар бархІ дийнахьа 6-зза алсамдоал, хІана аьлча, цу юкъа дикка дукхагІа хьахул белокаш, углеводаш, витаминаш, гормонаш, микроэлементаш. Цун хьоанал 2,3-зза лакхагІа я. Цу гІулакхо доахан а жа а леладечарна таро лу рациона юкъера комбикорм, синтетически хІамаш дІаяха, хІаьта иштта, хьакхашта луш дола доакъар дикка кІезигде.

СУРТА ТІА: установка оператор А. Платонов баьццара доакъар арадоаккхаш воалл.

В. ВОНОГА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Геттара дика хьокхамаш гойташ чакхдаьккхар дІадаха шу Надтеречни района «Надтеречный» совхоза хьайбаш леладераша. Масала, планал 107,5 тонн совгІа йолаш паччахьалкхенна дІаелар 637,5 тонн шура. Из хул лурчагІа хиннaчул 121,5 тонн дукхагІа.

Декхарех толаме лоархІабир дулха хьайбаш кхоабараш а. Дулх дохкара задани 45 процент тІехкхоачашийр цар.

...Конторе тхона нийсъеннача совхоза партийни организаце секретараца Джабраилов Мохьмадаца цу боахама шурий - товарни ферме долх тхо, иштта хьаьнала болх бе цун коллективана малагІча таронаша новкъостал ду ха а хьажа а безам болаш.

Цlена лоастам болаш дар ферма ков. Аьтачул тІехьагІа йІайха Іи а етташ кІаьддаь цхьацца хьаьна хІамаш а етташ доакъара цехе кийчдаь шоашта хьаьшка дилла ча дуаш латтар, лелийта помещенешкара арадаьха доахан. Дика тоаденна а дар.

Ферме заведующе Марченко Александра Ильиничнай кабинет къайла латтар. Шеча уголоке салоІаш баьгІача нахага хаьттача ча, концентрированни доакъар да совхоза керттерча складе яхай, кастта хьакхача езаш а я, аьнна хоам бир тхога.

Хоза, безаме вІаштІехьъяьккхача йІайхача цІеча уголокера дІадаха сихдаланзар тхо. Пенаш тІа хьалтеха йоахкача графикаша, плакаташа, кулгалхошка а цу ферма болхлошка а хатта ца дезаш, къаьгга хьахьокхар цу ферма балхах дар. Масала, хІара кхоабача Іаттагара шура яккхара яьржача яхье хьалхара йиъ моттиг дІалоацача Абдуева ІайнаІа, Панчуева Марияс, Ирисханова Мархас. Хачукаева Шеряпаета хІара кхоабача Іаттагара 3000 килограммал совгІа шура яьккхар соахка. Уж, хІаьта скотникаш: детташ долча доаханга хьожаш бола Муртаев Хьусен, Магомадов Хьусен, дулха хьайбаш кхоаба Аматиев Іусман, Давлетукаев Аслан соахка даьхача толамашца а кердача шераца а даькъала бувцаш язъяь «Молния» а я, массарна дикагІа гургйолчча моттиге хьалъэлла.

Цхьан графико хьахьокх лийрхІар 85 долаш. соахка хІара бІаь Іатта тІехьара 98 Іасилг хьакъоастадаьлга.

— Из толам баккхийтар эггара хьалха тха техник-осеменатор Наказов Андарбек ва, — йоах М. Джабраилова. — Йоккха балха опыт йолча по цІена а тешаме а ду ше хьадер. Иштта хьаьнала къахьега декхарийла ву ферма коллектив аренлагІа болх беш хиларо а. Цун а кхыча специалистий а алапеш ферме йоаккхача шурах тийша да хІанз. Андарбека соахка карагІаьннaчох ахчан премел совгІа, мах боацаш Іасилг а делар.

Цхьа ха яьлча тхоах хьаькхийтар коммунист Марченко Александра Ильинична а. Толаме къахьега малагІча таронаша вІаштІехьдоалийт, аьнна оаха даьча хаттара жоп луш дийцар цо.

Карарча пятилетка шоллагІча шера итог еш, лурчагІа шу долалуш хиннача собране: «арендагІа юкъе а йоалаеш ферме долчун, хьадечун дай шоаш хургдолаш болх вІаштІехьбаьккхача фу хет шоана», аьнна совхоза кулгалхоша хаьттача. «шо ферма коллективо деш долчоа юкъе ца лелхе, керда къона дараш а доаладаь доахана Іул тоадой гІулакх хила а мег», жоп делар хьайбаш леладераша. Уж бакъ а бар. Цу хана аренда юкъейоалаяь яларе. цу хьисапе къахьегарах наьха дог эккхар мара хІама хургдолаш дацар. ХІана аьлча, къаьна. кІезига шура луш геттара дукха доахан дар ферме. Мел дика кхабарах, дуача доакъарга хьежжа шура лацар. Цу гІулакхо доккха зе а дора. Из бахьан долаш ийду алапеш а баьча балхага, дІабеннача низага хьежжа хилацар.

1988 шера бІаьсти ферме мел хинна къаьна дараш дІа а даьха царна метта къона цІеча фух дола доахан доаладир. Уж дахкар ахка юкъекхоаччача хана. ГрафикагІа шозза мара ца доагІача, дийнахьа кхозза детташ царех дика доахан хилийта гІерташ къахьийгар доярхаша. ХІаьта цар даьр довн зар. БархІ - итт килограммага кхоачаш лакхъелар цар лу шура, хІаьта хьалха хиннaчар — юкъера лаьрхІача 4—5 килограмм.

Толамий чам байзачул тІехьагІа, шоаш дийхар хьайбаш леладераша шоай балха аренда юкъейоалае. Цу хьисапе лурчагІа ноябрь бетта денз къахьегаш хьа а боагІа. Шоай коллектива къахьегамхой совета председателалла а ферма заведующелла а А. И. Марченко хержар.

Хьайбаш латтача а хилар тхо. Ерригача помещенешка цІена, тоъал йІайха яр. Болх беш яр чура кхо, нувхаш арайоаха транспорте-раш, автопоилкаш.

— Доахан Іангара дахара помещенеш иштта дика кийчъе геттара доккха новкъостал дир тхона тха боахама прораба Такаев Шамхана кулгалдеча гІишлонхоша, Капланов Руслан кертте латтача «Надтеречное» яхача РТП механикаша. слесараша, — йоах М. Джабраилова.

— Хьайбаш толаме Іангара дахара районе яьржача яхье котало яккха декхар ма оттадаьдий оаша шоашта хьалхашка. ЛаьрхІар чакхдаккхара хьалаш мишта шун? — хаьттача А. Марченкос аьлар:

— Тхо раьза долаш ла. Шоана гучча тайпара. дика тоаь я хьайбай помещенеш. Ахка хьатІакхаччалца кхыметтел рационах доахан кхаба тоъаргдолаш Іалашдаьд тхо доакъарца. Из кхы тІа а хьаьнде, цун чам лакхбе йиш хулийташ доакъара пех я. Цу таронех ма хулла боккхагІа пайда эцара тхой низ дІакхоачар а дергда.

М. ХАМАТХАНОВ.

Депутаталла кандидатех

ТЕШАЛ ТІЕХЬА ДОЛАШ

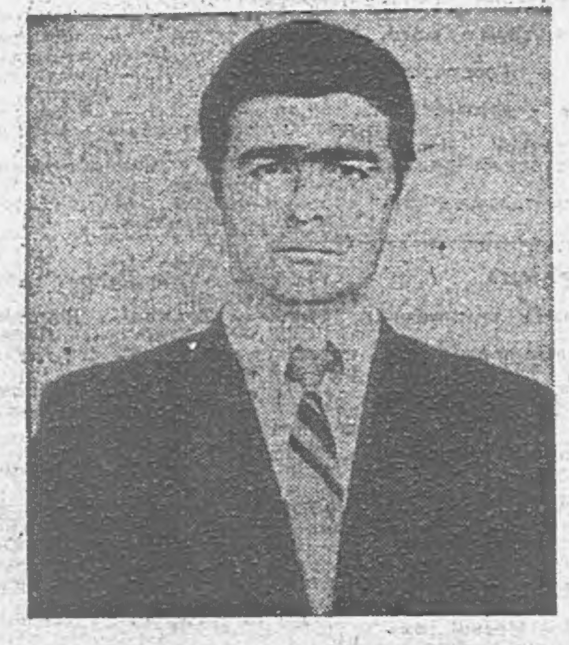

— Из укхаза болх бе хьавенача хьалхарча деношка дениз тоабала болабелар тха предприятера экономически болх. Производства юкъеювла йолаелар экономически керда формаш: подряд, аренда, алапе гІулакхаш кердача хьисапе доахалга, дІаьлар хьалха юкъ-юкъе нийслуш хинна приписакаш.

Иштта вийцар сона шоай керда экономист Чахкиев Ювсап Наьсаререча района «Назрановское» яхача ремонтно-технически предприяте кулгалхоша. Юкъарча балха а хьинаре дакъа лоацаш ва из, йоахар цар. Парторганизаце секретара заместитель, профкома председателя заместитель, социалистически рузкъа лордара тІахьожам беча комиссе председатель, политинформатор. Иштта я цун общественни поручений список.

Цул тІехьагІа вай республика Лакхехьарча Совете депутаталла кандидаташ оттабеча № 112 йолча округе хиннача собране дика вийцар Ювсап ший юртхоша. Из а ва цу округе гІолла цхьан мандатах къовсавеннача 5 кандидата юкъе. Цох лаьца къамаьл мел даьрий дош хьал а лоацаш массавар раьза а волаш кандидаталла харжар Ювсап а.

Атта хургдац цун а кхычарна а цу конкурсах чакхбала. Царех чакх малагІа варгва а хац кхаж тосса дн чакхдаьнначул тІехьа мара. Бакъда, цхьаькха-м ала йиш я хийцца: нагахьа санна Ювсап депутаталла хорже — цо шийна тІабилла наьха тешама мухь юха ца воалаш дІахьоргба, аьнна. Собране хинначул тІехьагІа тхона юкъе хиннача къамаьлах а хоалуш дар из.

— Депутат хинначул тІехьагІа (нагадьа хуле) хьай декхар кхоачашдеча эггара хьалха новкъа хургдар фу хет хьона? — аьнна аз шийга даьча хаттара жоп луш аьлар цо:

— Сона а кхычарна а эггара хьалха новкъарле ергьяр бюрократизм я. — ХІаьта а цу бюрократашта а чиновникашта юкъе эггара зене бараш ба лакхехьа латтачарна хьалхашка хьеста а луш шоайла лохехьа латтараш Іо а теІабеш кулгалде Іаьма хьакимаш. Застойни ханашка бийба уж хІанз а кІезига бац вайна юкъе. Цудухьа лаьгІбалийта йиш яц царцара тІом. Коллектива, юрта, района, города доал де увттабу нах (хьаким вале а депутат вале а) хьалхарча плане наха эшар, наьха дагардар увтадеш а хІаьта шоай болх цІена лелабеш а рузкъанга шоаш ца Іехабейташ а хила беза. ТІаккха дІагІоргда цун гІулакх, тІаккха нах цун тІехьа а хургба, сий а дергда.

Да а да Ювсапа дувцар бюрократизма юкъе эггара унзарах а зенех а дола лазар. Ханна зІамига вале а (32 шу мара даьннадац цун) дика зув цо цу тайпара гІулакхаш. ХІаьта царех шийна хетар майрра дІааргдарех а уж леладерашта дукхьале ергьярех а ва.

Ваьча моттигага диллача алма-атинец ва Ювсап. Шиъ специальность я: зоотехники (Наьсарера техникум), экономисти (Ставрополера юртбоахама институт). Дукха болх баьб комсомоле (ЦК ВЛКСМ-а шиъ Сийлен грамота я цо из мела ца баьлга тешал деш), профсоюзе. Лоацца аьлча, «вахара университетех» дикка чакхвала кхийнад Ювсапа. ДІахо йодача хана накъаяргья цун уж.

М. КАРАЕВ.

Тха интервью

НАХА ГІУЛАКХ ДИКАГІА ДЕ

Дизза шу даьннад кинофикацеи кинопроката конторан метта хьахинна бахача наха кинои видеои гІулакх дара производственни объединени болх беш йола. Цун балхах тха корреспондента дийцар киновидеообъединене директора Х. И. Гандалоева.

Корр. Хьамид, шоллагІа шу да шун объединени йола. Ше хьахинна хьалхара бетташ хала хилар цунна, хІана аьлча керда проблемаш хьалхашка эттар. Царех малагІа хет хьона лоархІамегІа а эггара хьалха кхоачашъе езаш а?

Х. Гандалоев. Бокъалдар аьлча, хила а хилар проблемаш дукха. ДІадаха шу тхона алхха объединени хьахилара шу хинна Іанзар, дуккха халонаш эшае йийзар. Іалам хатараш хиларца дувзаденна лоаман районашкара клубни учрежденеш болх бечар яьлар. ЗаконагІа доацаш бахача нахагара дІадаьха культура цІеноши кинотеатраши чудола маьждигаш юхадІалуш да советски правительства решенегІа Хоалуш да дуккха нах боагІаш хинна челюскинций цІерагІара кинотеатр дІадаккхар а. Цу дерригнена тІакхийттар кхы цхьаькха а. Тха объединени республика культура Министерствана карахургйолаш дІа маеллинге а, цо теникий театра дІаелар эггара дукхагІа нах боагІаш а шера 200 эзар сом пайда беш а хиннача «Родина» яхача кинотеатра здани. ХІаьта из здани теникий театра мегаргйолаш тоаеш дукха средстваш дІаяхийта ма езий, болх ца беш цо кхы диъ шу а доаккхаргда. Партийни а е пачхаьалкхен а компетентни органаша министерствас харцахьа яь из решени дІа ца яккхар бахьан долаш кІезигагІа дале а, цхьа миллион сом зе дергда. ДикагІа хургдецарий теникий театра проектагІа майоагтІара здани хьайоре?

КІезига хало хилац тхона алапи зІамига хиларцеи чуІе фусам ца хиларцеи, хІаьта иштта кхыдола социальни хьашташ кхоачашде тха низ ца кхачарца а дувзаденна бахача наха киногІулакх деча сферера нах балхара дІабувлаш хиларах. Коллективаш арендни подрядага йоалаш хиларца дувзаденна цхьайола проблемаш кхоачашъергья, вожаш лакхе латтача органашкара новкъостал эшаш я. Бакъда, хІанз укх сахьата из новкъостал хоалуш дац.

Корр. Республика городашкеи юрташкеи киносеть шеръялар бахьан долаш хІанз объединене таронаш хІанз шеръеннайий?

Х. Гандалоев. Иштта хила доагІаш мадарий из, бакъда, гІулакхага диллача из чоалхане хилар. Тхачарна нийсса республике хьахила йолаелар киновидеообъединене регистрационни паспорташ доацача тайп-тайпарча ведомствай, предприятей, учрежденей а частникий а видеоточкаш. «Республике бахача наха видеогІулакх дикагІдара де дезарех» болча 1989 шера 11 апреле баьча НГІАССР Министрий Совета соцамагІа уж паспорташ ца хилча цар гІулакх законагІа дацар. Цу баьдеча гІулакха тІехь къаьстта ка йоалаш я республике бахача наха бытовой гІулакхаш деча министерства предприятеш. Гражданашта тайп-тайпара а дукхагІа а бытовой гІулакхаш дара метта шоай доапа хІамаш деш я уж. СССР Госкино удостоверенеш а доацаш цар хьокх «Іаьржача рынка» кинофильмаш. ХІаьта цу кинофильмаша могаеш гойт къизала культ, наха низ белга, эхь дайна мел дари имане мел доацари. Сона хетачогІа иштта этта хьал дІахо ла йиш йоацаш да. Цу хьакъехьа НГІАССР Министрий Совето соцам бе боагІа хІанз тайп-тайпара екъаенна латта видеосеть, киносеть еррига тха объединенена кара а хургйолаш, тха тІахьожам лоаттабе йиш а хургйолаш.

Корр. Моттигерча Советашца малагІа бувзамаш да шоана карайолча учрежденей?

Х. Гандалоев. ХІанзалца цхьан оагІора мара хиннадац. Укх тІеххьарча 10 шера пачхаьалкхен киносето юртарча Советий бюджете кхачийтар 8,2 миллион сом да. Царех 2,2 миллион сом болхлошта алапена дІаденнад. Вож 6 миллион сом Советий цІена доход я. Советашкара цхьа новкъостал хила доагІаш мадари тхо. ХІаьта хІанзалца юртарча культура учрежденей материальни база тоаяра цхьа кепиг дІадахийтадац цар. РСФСР-е из база вай республике эггара къегІа я.

Моттигерча Советашка хІанзара хоржамаш хинначул тІехьагІа тхона юкъера гІулакхаш дикагІча оагІорахьа тоалургхиларга дог доах оаха.

Корр. Бахача наха укх гаргтарча хана дикагІа гІулакхаш дергдолаш лаьрхІа перспективаш йий шун?

Х. Гандалоев. Планаш-м я, йоккхий а я. Укх гаргтарча пхе шера городе Грозне, Окружной яхачеи «Ипподромный» оалача микрорайонеи шишша зал йола цхьацца кинотеатр, города юккъе кинохроника зали видеозали хьаелла, хІаьта иштта хІара дар 300 — 400 моттиг йолащ хургдолаш Ачхой-Мартане, Ведана, Знаменске, МагІалбике, Назрание, Урус-Мартане, Ножай-Юрта кинотеатраш хьаделла лерхІ. КПСС обкомои НГІАССР Министрий Совето тхоаш хьаллоацаргхиларга дог доах оаха.

Интервью яьр
А. САДУЛАЕВ.

БЕРАШТА ДУКХАДЕЗА «СЕЛАІАД»

Ялхайтта оагІув мара йоаца из сийрда хоза тайп-тайпарча бесашца даь йоазув тІадола диткъа берий журнал аз бе массаза долл са дог гІоздоал.

Аз дувцар да нохчий а гІалгІай а меттала арадувла «СелаІад» яха журнал. Цун эггара хьалхара номер араьлар 1986 шера. Цу хана дениз хІара цун номеро шийца зІамига цІей дахь берашта. Цу журнала тІа арадувл мехка бовзаш болча поэтийи йоазонхойи А. Бокова, Ш. Арсанукаева, А. Ведзижева, Х. Сатуева кхыча авторий а йоазош. Сона а кхычарна а чІоагІа ловра журнала авторашта дукхагІа хилар а цу тІа произведенеш кхы а сакъердамегІа, хозагІа хилийтар а.

«СелаІад» берий журнал дале а, ала доагІа из боккхагІчарна а дезаш долга.

Наьна мотт Іомаберашта чІоагІа накъадоал из. Вай учебникаш тІа болчунца нийсбича цу тІара мотт шаьрагІа а аттагІа а ба. Журнала тІара сакъердаме чулоацам бола дувцараш, стихаш, хоза сурташ а дехкаш арайоах, берий деша а хьажа з догдоагІаргдолаш. Бераша шоаш а кхухьийт шоай дувцараш, стихаш, кицаш.

Укхаза къаьстта белгалдаккха деза журнала тІа берий халкъа багахбувцама безам тІабохийташ материалаш араювлаш а бераш шоашта хеза багахбувцама дувцараш кхухьийташ а хилар. Цудухьа журнала оагІош тІа вайна гучабаьннаб говзаме дувцараш дола къона автораш.

Журнал дешараштa хоалу шоай болх а бераш а дезаш йола коллектив редакце йолга.

Иштта дола журнал хилийта гІерташ дуккхача хана къахьийгад. Хьа тІа кхувча тІехьенна боккха кхетам баларал совгІа гІалгІай берашта шоай наьна мотт дукха безабалийтара а боккха лоархІам болаш да «СелаІад» яха берий журнал.

Х. ЗАЗБИЕВА,
Л. Н. Толстой цІерагІча Нохч - ГІалгІай пачхаьалкхен университета студентка.

Овсаре къахьег

Дика дІадоладаьд шийттлагІча пятилетка тІеххьара шу вай республикерча производственни объединенешта юкъе эггара хьалха госприемка системагІа къахьега йолаеннача Грозненски СССР 60 шу дизара цІерагІча «Оргтехника» яхача поизводственни объединене машинашъераша. Дерригача технико-экономически хьокхамий январь бетта хьалхарча декада задани дикка тІеххоачашъяьй цар. Пачхаьалкхен планагІа лаьрхІачул тІех мехкарча халкъа боахамга дІакхачийтай цар итташ эзараш сомий маьха электрофотографически машинаш, халкъа эша тайп-тайпара товараш. Овсаре къахьегарал совгІа шоаш хьаеш мел йола продукци дикеи тІехдикеи мара хилийтац цар. Цудухьа госприемка служба болхлоша соца ца еш, хийцца чакхйоалийт из.

Дика лер юташ чакхдаьккхар дІадаха шу объединене коллективо. Пачхаьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцар 870 эзар сома маьха товарни продукции 132 эзар сом мах бола халкъа эша товараши. ЙоагІачул дукхагІа маьхалъяьккхар цхьа миллион гаргга сома маьха тайп - тайпара продукци.

Экономически реформа кердача хьалашка болх беча объединене машинашъерий кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а тІехдика да. ДІадахача шера шоаш тІанийцача доккхача шоаш тІанийцача доккхий декхарий цхьаккха пункт йитаяц цар дикка тІеххоачаш ца еш. Оттабаьча боарамал дикка дукхагІа продукци маьхалъяккхарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхы йола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дІабода мах лохбарах соахка планагІа лаьрхІачул тІех пачхаьалкхенна 900 эзар гаргга сом пайда бир цар пачхаьалкхенна. Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдир. Къахьегама овсарде планагІа лаьрхІачул ши процент совгІа лакхйир.

Ши-шегІа хьахинна дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да объединенерча цехий, участкай кулгалхоша, общественни организацеша машинашъерий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вІаштІехьяккхар, шоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара болхлоша тІагІертта къовсам лоаттабар. Пачхаьалкхен план толамца кхоачаши тІеххоачаши яра шоашта тІалатта бехктоххам дика кхетабеча машинашъераша бизза пайда ийбир производственни мощностехи балха ханахи, чІоагІйир къахьегамеи исполнительски дисциплина.

Яхье хьалхалатташ хиларца белгалъяьнна я Москалев Виктор Анатольевича, Шнейдман Марк Исаковича кулгалдеча пхелагІчеи ворхІлагІчеи цехий машинашъерий коллективаш. Цар хІанзлехьа дукха хІама ца эшшаш январа хьалхарча ах бетта задани кхоачашъяьй.

Хьалха латт

Вай республикерча автотранспортни предприятей коллективашта юкъе даим хьалха латташ хьайоагІача Грозненски автокомбината коллективо хьинаре къахьегаш дІадоладаьд ер керда шу. Январа хьалхарча декада заданел тІех цо дІа-хьа дихьад бІаьш тоннаш халкъа боахама мовхьаш. Денгара денга ший поизводственни хьокхамаш дикагІа хулийташ къахьегаш я из дІахо а.

Беркате чакхдаьккхар комбината водителаша дІадаха пятилетка диълагІа шу а. Халкъа боахама мовхьаш дІа-хьа дахьара пачхаьалкхен план 106,3 процент кхоачаш а яь, заданел тІех цар дІа-юха дихьар 60,5 эзар тонн тайп-тайпара мовхьаш. Автопарках пайда ийбара коэффециент а оттабаьча боарамал дикка лакхйир.

Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагІа къахьегача комбината коллектива балха тІа керттера хьокхамаш лоархІаш да валови доходаш яри пачхаьалкхенна пайда бари. ХьатІадоагІачуни дІадохийтачуни хадданза учет лелаеча цун цу даькъе а Іалаьмате дика наьлар. Пачхаьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа 80 эзар гаргга сома маьха валови доходаш йир водителаша, хІаьта заданел тІех пачхаьалкхенна баь пайда 125 эзар гаргга сом ба.

Уж производственни толамаш доахача дизза дакъа лоацаш, водителий итташ звенощ я укхаза. Царна юкъе белгалъяьнна я Талхигов Ахьмад, Суркиндаев Муги керте латтача кхоачалагІчеи йиълагІчеи звеной коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Шоашта хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара ерригa таронаш оарцагІъяьха къахьегаш ба Наьсарен района совхоз - техникума хьайбаш леладераш. ХІаьта гІадвугаш да укхазара хьокхамаш а. Масала, дІадахача шера хІара кхоабача Іаттагара планагІа йоагІачул 18 килограмм дукхагІа яькхар шура.

Дика къахьегаш дукха доярkаш ба укхаза. Царех ба Бузуртанова Хадишат. Гарханоева Айна, Ганиева Айна. ДукхагІча даькъе, цар хьинаре баьча болхо вІаштІехьдоалийт ферма коллективаша хьалхашка латта декхараш ханал хьалха кхоачашде.

Тоъал ха я Х. Бузуртановас укх ферме болх бу. Йоккха балха опыт караерзаьй цо цу юкъа. Цхьа шу дІадахийтац Хадишата плани тІанийца декхараши дикка тІеххоачаш ца деш. Юкъера лаьрхІача хІара кхоабача Іаттагара шер-шера кхо эзар килограмм совгІа шура йоакх доярка. Хадишатагара хьехам эц кхыча доярkаша а. Цо санна декхар тІанийца къахьегаш ба А. Барханоеваи А. Ганиеваи. Масала, бетташ 22 етт ба Барханоева Айнай. Дийнахьара план 223 литр йолаш, цо йоаккх 300 литр шура. Цул дукха тІехьашка яц Ганиева а.

Иштта, шоай хьинар кхоца деш, дика къахьегаш ба фермера доярkаш. Цудухьа дика да цар хьокхамаш а.

СУРТАШ ТІА: Ф. Баркинхоева; Р. Барханоева; доярkаш Х. Бузуртанова, А. Барханоева, А. Ганиева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Кувейтски миниатюраш

«ГІО ДИР»

Телефонни переговорех ахча дІа ца луча наха гІулакх дир Эль-Кувейта города районе дІаоттаяьча компьютора с. Компьютора электроника талхарах ахча хьаденна доацаш 500 эзар городашта юкъера переговораш ярах йола даннеш дІайоайир.

ИНКАЛ НИКЪ БЕШ Я

Эль-Кувейта центральни улицагІа гІолла полицейски машинаш гонахьа а йолащ кура инкал йоагІар. Цун тІа вагІар лоаллаха уллача Катаратера Салех аш-Шаммари, цо лаьрхІад хьалха шоай даьш бедуинаш Персидски залива берда йистошкара баьле Сийлахь-боккхача даьре наькъ тІа гІолла Китай столице ахар юхаметтаоттаде.

Салеха цу гІулакха массехк шера кийчо яьй. ТІехьашкахьа — Аравийски ахгІайрен тІа дада мехкаш, хьалхашка — Пекине бода никъ.

Салех шийна дагалаттар кхоачашдарал, ший тайпара рекорд оттае гІортарал совгІа Іарбе мехкашка бахача нахага ший новкъоста, ца йоагІаш йицъяьча тІегІерт.

Алексей ИГНАТЬЕВ,
АПН соб. корр.
Эль-Кувейт.

Малхбоален Европе хулаш латтачох

(Киодо Цусии яха японски агентство). «Къулбаседакорейски кулгалхоша сихха дунен дуккхача мехкий столицашка акредитованни бола шоай посолаш цІабийхаб царца Малхбоален Европе хулаш латта чІоагІача событех дувцар духьа, яхаш, хоам бу Токио йизза информаци йолча дипломаташа.

Румынски президент Николае Чаушеску веро а хІаьта иштта, Малхбоален Европо пачхаьалкхенашка хулаш латта кхыча хувцамаша а чІоагІа цецбаьхаб Къулбаседакорейски лидераш, хІана аьлча, хьалха Къулбаседа Кореях оалар Гаьнарча Малхбоалера Румыне керттера союзник я, аьле.

Шийна меттел мехка доал де ший воІ Чим Чен Иру Іохоаве лерхІаш вола къулбаседакорейски президенто Ким Ир Сено маварра Николае Чаушеску дагавохийт, аьлар цу дипломаташа, тІаккха, белгалдаьккхар, Пхеньянера Іаьдал сагота хилар бахьанех цаІ Румыни а Къулбаседа Корея а чулаьца йола экономически кризисс цхьатарра хилар.

Социалистически наькъа тІа латтача Пхеньяна правительствос белгалдаьккхар, Малхбоален Европе хулаш латта радикальни хувцамаш империалистически заговор я, аьнна.

Шеко йоацаш Къулбаседа Корея ловргба, Пхеньян дуненца гуччахьара политика лелае езалгах, Берлински пен дІабаккхарца, Малхбоаленеи юкъера кхоххам лагІбаларца, малхбоаленевропейски мехкашка хулача кхыча хувцамашца дувзаденна овлангара реформаш е езалгах тешае гІертача дунен халкъашта юкъерча сообществай дегІаухаш латташ бола низ.

Къулбаседа Корея кулгалхоша дунен 30 пачхаьалкхенера, ц удаькъе Польшера, Венгрера, Китаера, Советски Союзера посолаш юкъе а болаш яь хинна совещани эттача хьала анализ яра хетаяьяр.

Къулбаседакорейски коммунистически парти — Корея Къахьегама парти — ший влияни чІоагІъе хьежар коммунистически идеологи тІех хилар белгалдоаккхаш 1958 шера ТПК официальни органа — «Нодон синмун» яхача газета тІа кепатохарца.

(ТАСС Пресс — бюро).

Румыни, Бухаресте а мехка кхыча городашка а вахара хьал юха тоалуш доагІа. Цу лаьцца кхачан продукташ товаршца Іалашбу, дІа-хьа дов деча хана йоахаь здаиеш меттаоттаеш латт.

СУРТА ТІА: Румынски столица кхачан продукташ йохкача цхьан тика тІа.
В. ЗАВЬЯЛОВА, А. СОЛОВЬЕВА, А. БАБУШКИНА.

Телесурт (ТАСС).

Китай тахан: цифраши факташи

Гаунчжоу яхача городе чакхъяьннача ерригкитайски Іилма-технически выставка-ярмарка даннегІа укх тІеххьарча шерашка дикка шеръеннай техникеи технологеи торговле сфера, цун боарам 1984 шерара 700 миллион юанагара 1988 шера 7,2 миллиард юанага кхоачаш дегІабеннаб. ДІадахача шера мехка 1051 технически ярмарка чакхъяьлар, цига йоккха оттаяьяр 130 эзар тайпана техникеи технически разработкеи. ХІанз Китае комплексни технически рынкал совгІа хьахиннай специализированни технически рынок, массаза болх беш йола технически рынок, толашагІа а кердагІа а йолча технологе рынок, технически информаце рынок, керда техникеи керда продукци йоххара йола выставочни центраш. Цу сфере хІанз 20 эзар совгІа тайп-тайпара организаци я, цига болх беш 440 эзар совгІа саг ва.

* * *

КНР Керттерча таможенни управлене даннегІа дІадахача шера итт бетта Китае импортни а экспортни торговле юкъара боарам 88,3 миллиард американски доллар хул, из хьалхарча шераца нийсдича 13,3 процент дегІабенаб. Китае экспортни торговле боарам 40,8 миллиард американски доллар хул, из 10,3 процент гаргга дегІабенаб. Импорт 47,4 миллиард американски доллар хул, вешта аьлча, 1988 шераца нийсбича 16 процент лакхагІа.

* * *

КНР арахьарча экономически бувзамеи арахьарча торговлеи министра заместитела даннегІа Китая банкаша 400 миллион юан осудаца новкъостал даьд хІанз мехка экономика урегулированни ярца ювзаенна кампани чакхйоакхаш халача хьале нийсъеннача доазол дехьарча капитала кІийлен тІа хьаяьча цхьайолча предприятешта. Китайски Іаьдало иттa уж предприятеш бийдалаш материалашцеи Іалашъяьй.

Республика харжархой теркамга!

Хьамсара новкъостий Оаха шуга дIахойт КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политпросвещене ЦIагIарча общественно-политически центре «Хоржамаш-90» яха харжархой клуб дIахо болх беш йолга (ЦIеча Фронтовикий, ул. 12). Оаха шуга дIайовзийт заседанеш чакхъяхара план:

27 январе. Дискусси. Мишта хила веза халкъа депутат?

3 феврале. «Герга истол». XII-ча а тIехьа тIайоагIача а пятилеткашка Нохч-ГIалгIай АССР дегIакхувлара перспективаш.

10 феврале. ВIашагIкхетар - дискусси. РСФСР, НГIАССР Лакхехьарча Советашка, халкъа депутатий моттигерча Советашка деча хоржамашта книйчо ечара, уж чакхдоахачара республика интеллигенце творчески лоархIам.

24 феврале. Министра трибуна. Республика харжархой НГIАССР министращца вIашагIкхетараш хургда.

10 марта. Дискусси. Халкъа депутатий Советий дерига доал кара хилар — социалистически паччахьалкхени халкъа самоуправленен кIийле.

Политпросвещене ЦIагIа шоатта деношка 10 сахьат даьлча денз 12 сахьат даллалца болх беш хургья общественни приемни, цига хIара харжархо республика кулгалхошца вIашагIкхета таро йолаш ва:

20 январе — Грозненски горисполкома председатела заместителаца Саркисян Игорь Павловичаца.

27 январе — НГIАССР жилищно - коммунальни боахама территориально-производственни объединене генеральни директораца Арсукаев Умар Асламбековичаца.

3 феврале — НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретараца Кожуховский Степан Никитовичаца.

10 феврале — НГIАССР МВД министраца Чернышев Павел Павловичаца.

17 феврале — НГIАССР КГБ председателаца Межаков Игорь Алексеевичаца.

24 феврале — НГIАССР торговле министраца Зубков Анатолий Николаевичаца.

3 марта — КПСС обкома идеологически отдела заведующеца Яндаров Андарбек Дудаевичаца.

Цул совгIа, укхаза белгалдаьча деношка 17 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалца тайп-тайпарча лостамегIа консультацеш хургья:

19 январе — РСФСР, НГIАССР Лакхехьарча Советашка, халкъа депутатий моттиге Советашка хоржамаш дарах долча Законах.

2 феврале — гражданий бокъонехи декхарехи.

16 феврале — г. Грознерча а Нохч-ГIалгIай АССР-ча а экологически хьалах.

2 марте — жилищни а къахьегама а законодательствох.

КПСС обкома идеологически отдел.

КУЛЬТУРА КЕРДАДАРАШ

АНГЛИЙСКИ ОПЕРА СССР-е

Дерригача дунен тIа дика довзаш дола оперни седкъий Бенджамин Люксонеи Роберт Тиреи Английски къаман опере керттера ролаш ловзае раьза хилча денз, критикаши, искусства из тайпа дезаращеи английски опера цIи кхы а чIоагIагIа дIахаза йиш хиларах дувца болабелар.

Английски къаман опера дунен Альберто Ремедиос, Рита Хантер, Джозефин Берстау, Валери Мастерсон санна бола цIихеза артисташ хьалхебар, тIехьагIо уж кхыча театрашка болх бе болабелар. Люксонеи Тиреи лондонски Колизей баьхкаб кхыча тайпара къаьнара ролаш ловзае а кердача премьерашка дакъа лаца а дагахьа.

ХIанз Бенджамина Бриттена кердача постановка репетици еш я. Из а кхы массехк опера а хьокха лерхI цар укх шера Советски Союзе турне еш советски наха.

(«Лондон пресс сервис» — АПН).

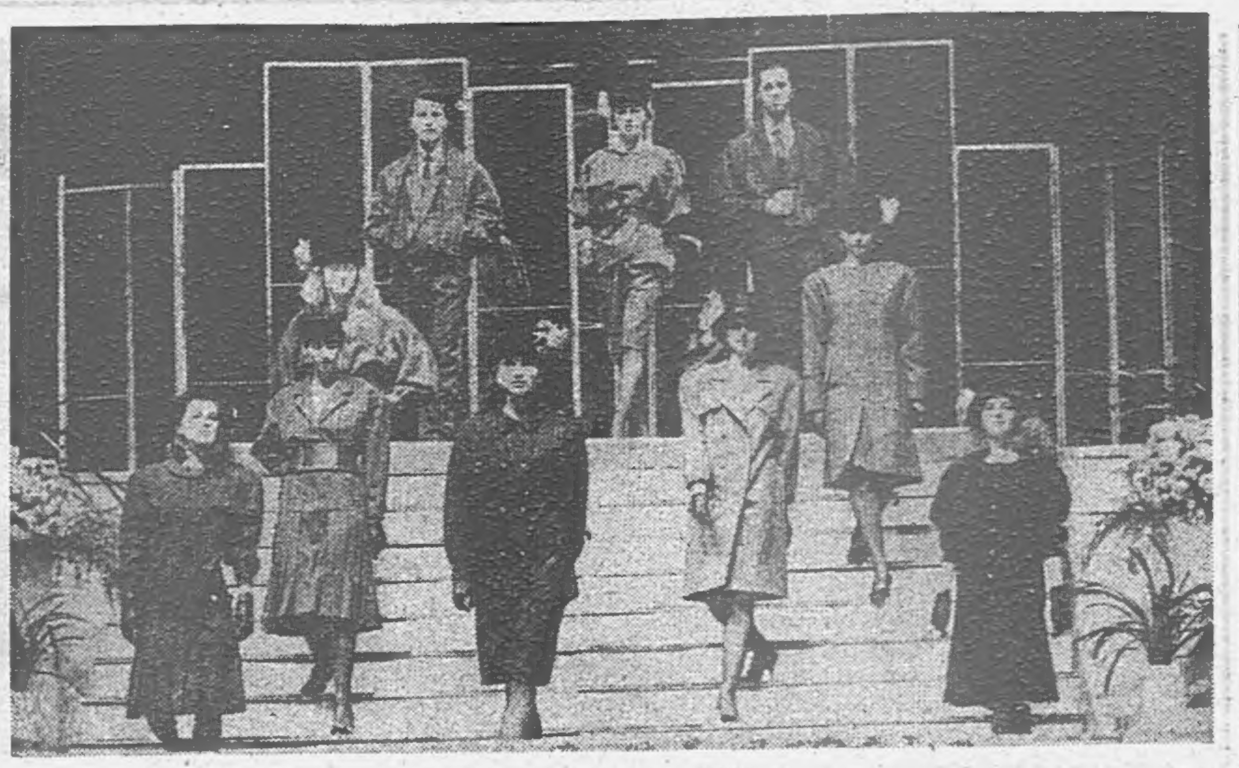

Эстонски ССР. Таллинне хилар мода фестиваль. Цун доакъашхой хилар Москвера, Ленинградера, Латвера, Литвера, Белоруссера, Узбекистанера, Молдавера, Эстонера 118 художник - модельер. Цар жюрега а нахага а хьекхар барзкъий 155 коллекци. Бокъонца дола цIей санна чакхъяьлар «Мода-89» яха шоу.

Сурта тIа: сцена тIа — Мински моделай ЦIа.

ВАЭРМЯЭ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Газет дешараштa хетар

Миштад вай «Абат»

Дукха ха йоаццаш араьданнача гIалгIай «Абат» яхача учебниках сайна хетар ала безам ба са. Из оттадаьд Кодзоев Аюба Iийсаси Кодзоева Махьмада РаIашатеи.

Дукха хьийжар тхо цу книжкага, хьийжар са ца тоhалуш. Юххера а хьакхьчар из, тIехьадиса, октябрьбетта мара кхаьчадеце а. Из боарамагIа зIамагIа да, дикагIа кхетадергдолаш, гIалгIай мотт кIоаргагIа Iомабара тIадерзадаь да, яхаш дувцар.

ХIаьта хьожаргда вай цунга теркам тIабохийташи оазабезам ца беши.

Абат хьаделлаш долча бера безам ба из деша ховш хила. ХIаьта из эггара хьалхара учебник дика-во хиларга хьежа хургда дерригa а: ялх шу мара доацача бера дешарах дегагIоз хургья — е хала, кхоачашбе ца мога, бер оттадеш бола къахьегаш хургба.

Сона ховш да моллагIча а абата кIийлен тIара принцип къамаьл деш дукхагIа нийслу оазаши алапаши эггара хьалхарча аргIан Iомадар йолга. Со наьна метта специалист яц, учебника автораша шоаш из оттадеча хана из принцип цар лораьй е яц, аьнна, къовса а лургдац сога. Бакъда, сона хов дидактика дешар Iомалургхилара принцип йолаш йолга. Автораша массаза а лоаттаьяц из. Масала, «е» яха оаз а алап а алфавите итталагIа латт. ХIаьта мел хала оаз я из! Бераша массаза а тувлаю из «э» яхача оазаца, къаьстта из деша юкъе е дош кхоачалуча латте. Из иштта хилча, бераштa хьалхагIа «о», «а» яха оазаши алапаши довзийта, тIаккха йовзийта мегаргьеций «е» яха оаз — алап? Хала датеш «о» яха мукъа оаз йола дешаш лаха? Цул совгIа, йотированни оазаш эггара чоалхане лоархIаш я. Учебника автораша цул совгIа, оаз йола «е» «ис» санна йоалаяьй зIамига бер кхы тIа а тувладеш, цхьалха слоговагIча боараме вIашагIтоха а Iомадалалехьа. Оаз йоацачеи оаз йолчеи шин алапах латташ йола слогаш шаьрра еша ховш хила деза бер, тIаккха мара теркам тIабахийта багIац из е вож йIаьха йоагIаш хилара (40 оагIув). МалагIча автоматизмах дувца доагIа деша Iомавалара цу этапе? Бера-м дага мича йоагIа цхьадолча алапий цIераш, цо-м уж тувла мадой.

Кхы а вогIа да берo во дешаш хиларал совгIа, ше дийшачун маIан массаза ца довзаш хилар. ДIаьха дешаш дешаш цар маIан кIезига кхетаду бераша. Слог Iойийшачул тIехьагIа бераш юхасовц, (тIаккха дIахо даха шоашта новкъостал дарга хьежаш хул уж е хьарцахьа деш. ДерригаЦ а 8 алап мара Iомадаь доацаше а, бераша деш «масхам», «массал», «масал» яха дешаш (36 оагIув). Дош Iодешарах-м кхоачам мича хул, бераша кхетаде мадезий цун маIан. ХIаьта «массал», «масал» яха дешаш предметаш яц бе йохка е бераштa дIахьокха йиш йолаш. Учебника тIа дукха да бераштa маIан довза хала дола дешаш, царна ховча меттага диллача. Балха стаж ткъо шу долча сона, хьехархочоа а геттара низкъала да ялх шу мара даланза долча бера «зама», «лаба» (46 оагIув), «буши», «неш» (48 оагI.), «бози» (51 оагI.), «деба», «таш» (55 оагI.) яхача дешай маIан довзийта.

ХIаьта «Iе» (59 оагI.), «дIам» (61 оагI.), «гемн», «тета» (63 оагI.) яхача а кхыча дуккхача а дешай маIан сона сайна а хац. ХIаьта иштта дола дешаш абата тIа дукха да. Аз доаладаь дешаш 63 оагIо тIа кхачалца дараш мара дац. Уж дерригаш а 143... да. Деша Iомадаланза долча бера нийслуш дола дешаш цо кхетадераш хила деза. Ешара оттаеча текста юкъе сенна доаладу шоашта гарга латта кхыдола дешаш лаха а хала дола, маIан дулургдоаца дешаш, бераштa уж вIашагIдувзалургдоацаш хилча.

Из хала да бераштa меттел, хьехархочоа а. ЦхьоалагIча классе дешадагIача бера шийна хозача къамаьла юкъе нийслуш долеи бытовойн дешаш мара довзац. Цунна дезалургдац къаьнача лексикона шира дешаш, хIана аьлча шийна гонахьара наха оалаш хазац цунна уж. Цудухьа цо башха теркал а дац. ТIаккха уж дIаккха а каст-каста хозача дешашта юкъе доагIаргдац. Масала, са дешархоех цхьаьне а цIагIен арен цIаккха аргдац «Са неш Мадина я».

Аз дувцар харцахьа мадерзаделаш. Со духьала яц наьна мотт кIоаргга бовзара, цун дешаш дукхагIа хилийтара. Из бIаьхагIа ме хул дикагIа а хет. Бакъда, из беркате гIулакх кхыча тайпара де деза. ХIаьта хIанзарча тайпара, сона хетаргахьа, из гIулакх дой, бераштa йоазув Iодешара техника караерзалой тамаш я, цар къамаьл дегIа ца доагIаш хиннача боарам тIа сoцарг а да.

Нагахьа санна иштта дола дешаш кхы тIа дешара оттадаьча книжкана юкъедахийта даларе (долаш да «Спутник букваря»), кхыча дешащца контекста тIа доаладаь а даларе, сона хетаргахьа, пайда боккхагIа хургбар.

Кхы цхьаькха а да. Сайна хетачох, дика ца оттаяьча цхьайолча текстех дош ала безам ба са. Масала, 45 оагIо тIа да «Белам» яха зIамига дувцар. Из ше мадарра доаладергда аз:

«Илли ала, Муи,
Ваха, халха вала,
Иинн, нанни бел.
Вел Хали а».

МалагIа бувзам ба цу предложенешта юкъе? Ба а ба из-м белам!

Ер кхы цхьаькха текст я, сона хетачогIа, нхы а вогIа оттаяь. (62 оагI.).

«Заме воша ва Шами,
Ба Шамена!
Са а мавий воша Iуми.
Ши ба Iумена!
Шами вел, Iуми а вел».

Укхаза ала доагIа слог тахкара дешаш хоржача хана Абата автораша цхьадераш нийса даьдац. Масала, «с» яха оаз (35 оагI.) къоастаяра хьахержа дешаш а доагIаш дола сурташ а да: «сахьат», «седкъа», «соска». «Соска» яха дош укхаза вIалла доагIаш дац, хIана аьлча наьна меттала из да «тIармуалг». ДIахо «м» яха оаз къоастаяра шприца сурт диллад («маха» яхилга хила деза-кх). Эрсий меттала а гIалгIай меттала а цхьатарра оалаш мадий «шприц» яха дош. Цудухьа из укхаза доагIаш оттадаьдац. 51 оагIо тIа да шин предмета сурташ. Сона а са коллегашта а фуд ханзар уж. Иштта да 52 оагIо тIа дола цхьан предмета сурт а.

Кхетама болх бара йоазув деша урок санна боккха лоархIам болаш дешара предметах цхьаккха а доацилга ховш мадий.

Учебника кхетам балара таронаш эза я. Боккха теркам тIабохийт къахьегама кхетам балара укх оагIошка: 12, 13, 23, 25, 29, 43, 48, 50, 53, 54, 56, 63, 65, 67, 68, 71, 72, 77, 79, 80, 94, 101, 106, 118.

Текстийн иллюстрацейи из. Белгалдаккха доагIа, берригача кхалнаха художника йовлакхаши шарфикаши «тIатехкалга» а...

Къаьстта дувца доагIаш да ялх шу мара доацача цхьоалагIча классе дешадагIача бера йолча иллюстрацеех. ЗIамига бер мадий из! Хозача сурташца мара сенца гIоттабергба цун дешара бола безам. ХIаьта укхаза фуд? Учебника тIара сурташ дика дац, берий а кхийнарий а юхьмараш гIайгIане, сагота я. ГIонна йолча школана оттадаь учебник мичад из. Белгалдаккха доагIа, берригача кхалнаха художника йовлакхаши шарфикаши тIатехкалга» а...

Абат — из знанешка бода никъ хьеха къулба да. Нагахьа санна вай книжни издательстве из кхы хозагIа арадаккха йиш еце, хозагIа из хьадулургдолча издательстве арадаккха мегаргдацартеш?

Бера эггара хьалхара книжка иштта во оттадаь хила йиш яц. Новкъа да Абата автораша учебникашца цхьана методически рекомендацеш ца кничъяр. Цар новкъостал дергдар хьехархочоа урокашка кничвала.

Хетаргахьа, нийса хургдар учебник хьалхагIа 2—3 школе миштад хьежа даларе, тIаккха цига белгалдаьраш теркал а даь, арадаьккха даларе. Дуккхача хьехархоша уж санна гIалаташ леха хургдар, аьнна, хет.

Мел дийцачох лаьца аьлча, учебник хила дезачоа гаьна да.

Ф. АЛБОГАЧИЕВА,
Наьсарен района Гамурзиевски № 2 йолча юкъерча школа юххьанцарча классай хьехархо, СССР просвещене отличник.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

Шинара—16

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 1-реи 2-гIеи сереш.
10.45 Мультфильмаш.
11.10 — «Из хиннад... хиннад...».
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».
13.00 — Никъберий клуб.
15.30 — Музыкальни сокровищница.
16.20 — Документальни фильм.
16.45 — Философски беседаш.
17.30 — Сенах доах дунен бераша иллеш.
18.30 — «Ха».
19.00 — Кагирхой вестник.
19.30 — Художника И. Иванюка мастерске.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Бехк бу оперетташ».
22.50 — Документальни фильма премьера.
23.15 — Вай декхараш. 1-ра передача.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 7-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Старый Новый год» яха художественни фильм. 1-ра сери.
13.15 — Документальни фильма премьера.
13.40 — Ритмически гимнастика.
14.10 — «Благочестивая Марта» яха телефильм. 1-ра сери.
16.45 — Iилма - довзийтара фильм.
17.45 — Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Туркмене туристски наькъаш».
19.15 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Рига). 2-гIеи, 3-гIеи периодаш. Перерыве (19.50) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.45 — «СССР — США къона композитораш» яха фестиваль.
21.35 — Киноабонемент. «Цвет граната» яха художественни фильм. (Арменфильм, 1974 ш.). Дуккхьашха.

Кхаьра—17

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 2-гIеи 3-гIеи сереш.
10.45 — Сенах доах дунен бераша иллеш.
11.45 — Мультфильм.
11.55 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
12.30 — «Ха».
15.30 — Самодеятельни цирковой коллективай выступлени.
16.20 — Документальни фильмаш.
16.50 — Телеочерк.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.35 — Колаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Мультфильм.
19.50 — «Дубровский» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Саги закони». Правови видеоканал.
22.55 — Эстрадни программа.
23.15 — «Вай декхараш». 2-гIа передача.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Информатикеи вычислительни техникеи лардаш.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Общи биологи. 10-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Старый Новый год» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
13.10 — Документальни фильма премьера.
13.30 — «Благочестивая Марта» яха телефильм. 2-гIа сери.
14.40 — Фильм-концерт.
16.50 — «Унахцlено» (гIалгIай меттала).
17.20 — Хоамаш. Реклама.
17.25 — Сийлахь - йокхха котало яьккха 45 шу дузаш (нохчий меттала).
17.45 — Хоамаш. Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «КIайча книжка оагIонаш».
19.30 — Баскетбол. Р. Корача кубок. МаIанах. «Босна» (Югослави) — ЦСКА. Югославера передача. Перерыве (20.10) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.00 — Д. Брубек. Композици.
21.10 — Документальни фильма премьера.
21.30 — «Моя жизнь» яха художественни фильм. 1-ра сери.
22.35 — Телевизионни музыкальни абонемент. 3-гIа передача.

Ера—18

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-гIеи 4-гIеи сереш.
10.45 — Къулбаседени, СибарегIени. Гаьнарча Малхбоалени халкъий къаман искусствай цIей. Хабаровскера передача.
11.15 — Мультфильм.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».
13.00 — «Саги закони». Правови видеоканал.
15.30 — «Савраска» яха бераштa дола художественни фильм. Премьера.
16.35 — Интеграци: инициатива, предприимчивость, прибыль.
17.05 — «Браво, Мария!».
18.20 — Мультфильм.
18.30 — «Ха».
19.00 — «...16 шу даланзеи бокхагIеи».
19.45 — Д. Верди. «Сила судьбы» яхача операна йола увертюра.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Са Чайковский». Дувц И. Смоктуновске.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.45 — Природоведени. 5-гIа класс.
8.55 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.25 — Документальни фильм.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильм.
12.05 — Киноальманах.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Крутой поворот» яха телефильм.
15.05 — Документальни фильма премьера.
16.35 — Документальни фильм.
17.25 — «Унахцlено».
17.45 — Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Арена». Спортивни программа. 1-ра дакъа.
19.20 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. «Динамо» (Москва) — «Калев» (Таллин). 2-гIа тайм.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Спасибо!» — «Пожалуйста!» яха передача.
20.45 — «Арена». Спортивни программа. 2-гIа дакъа.
21.30 — «Моя жизнь» яха художественни фильм. 2-гIеи 3-гIеи сереш.

ПIаьраска—19

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
9.40 — Концерт.
10.10 — Документальни фильмаш.
10.40 — «...16 шу даланзеи бокхагIеи».
11.25 — Сага институт.
12.30 — «Ха».
15.30 — Документальни фильм.
16.10 — Халкъа ашараш.
16.25 — «Революце майда, 2 цIа».
17.10 — Сакъердаме старташ.
17.55 — «Iаьдал — Советашка».
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Документальни фильм.
19.45 — Поэзе миноташ.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — «Ха».
00.00 С. Рахманинов. «Всенощная».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гIа класс.
11.05 — Английски меттала документальни фильм.
12.05 — Киноабонемент. «Цвет граната» яха художественни фильм.
13.40 — Музыкальни программа.
14.00 — «Монета» яха телефильм.
16.55 — «Мишта ю хьайбашта Iан кийчо?» (гIалгIай меттала).
17.25 — Реклама.
17.30 — «Фуэте».
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «ТелезIий» (нохчий меттала).
19.15 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). Перерыве (19.50) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Бокххийчарна дола мультфильм.
21.30 — «Дунен экологи».
23.30 — «Вай даха дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

Шоатта—20

I ПРОГРАММА

8.30 — 120 минот.
8.35 — Маман, папан, сон.
9.05 — ЦIагIара академи.
9.35 — «Шера ханаш». Январь.
10.35 — Документальни фильма премьера.
10.55 — Гушдар — теша хала дар.
11.55 — «Мерза хет сона наьна оазаш».
12.55 — Документально-публицистически фильма премьера.
13.35 — Котбаьнинараш.
14.35 — Концерт.
15.25 — Быков Леонида ролаши фильмаши. «Максим и Перепилица» яха художественни фильм.
16.55 — Мультфильмаш.
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Г. Свиридов. «ЗIамига триптих».
18.55 — «Джинджер и Фред» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Музыка эфире».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — «Фестивала урокаш».
9.25 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 1-реи 2-гIеи фильмаш.
12.35 — «Шоана, бераш», «СелаIад» журнал (гIалгIай меттала).
13.05 — Литературен вахари. И. Эльсанова кхоллам (нохчий меттала).
13.40 — Документальни фильм.
14.00 — Коопераце проблемах.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Лермонтовски литературно-фольклорни цIей.
17.55 — Оаш дехарах. Иллеш дIаоал А. Албакова. Концерт.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Художникех дола дувцараш». А. Харитонов.
19.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 2-гIеи 3-гIеи дакъа.
22.45 — Горнолыжни спорт. Дунен кубок. МаIанах. Австрера передача.
23.30 — Киноконцерт.
00.15 — «Человек с ордером на квартиру» яха художественни фильм.

КIиранди—21

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ловзаш я МГСО.
8.40 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхен гIулакх деш.
11.00 — «Акцент». Авторски илли.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — «Унахцlено».
13.15 — Массанена йола педагогика.
14.15 — «Привет с фронта» яха художественни фильм.
15.35 — Мультфильм.
15.45 — «Юрта сахьат».
17.00 — «М. Горький. «В. И. Ленин».
18.00 — «Полет с космонавтом» яха бераштa дола фильм.
19.20 — Документальни фильм.
20.30 — Концерт.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Чайковске ерригa симфонеш». № 1 йола симфони.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.20 — РСФСР городий телестудеш. ТВ Алтайски студе программа.
9.20 — Киножурнал.
9.30 — СССР халкъа артист И. Ойстрах.
10.00 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 3-гIеи 4-гIеи фильмаш.
12.30 — В. А. Моцарт. «Реквием».
13.30 — «Баркала дешаш». «Вайнах» ансамбла 50 шу дизар дездеш.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Рига) — «Химик». Перерыве (19.20) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Горнолыжни спорт. Дунен кубок. МаIанах. Австрера передача.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Подданые революции» яха художественни фильм. (Премьера).

РАДИОПРОГРАММА

16 ЯНВАРЬ, ШИНАРА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Халкъа илле концерт (гIалгIай меттала).
9.15 Музыка.
9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 Продукце дикал — предприяте низга (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Саги закони» яха радиожурнал (нохчий меттала).

17 ЯНВАРЬ, КХАЬРА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Даймехках дола иллеш (нохчий меттала).
11.15 Инструментальни музыка.
11.30 — 12.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
15.15 — 15.30 «Хьехархо, хьехамча, доттагIа».
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

18 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Нохч-ГIалгIай музыка концерт (гIалгIай меттала).
11.15 «Даймохк» (гIалгIай меттала).
11.30 «Микрофонаца Грозне гIолла».
11.50 — 12.00 «ДоттагIал» (негIий меттала).
15.15 — 15.30 Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 Советашкарча хоржамашта накъадолхаш. Халкъа депутатала кандидаташа дакъа лоаца прямой передача. Телефонаш: 23-40-98, 23-57-24, 23-47-20.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 Даймехка исторе оагIонаш (нохчий меттала).
18.55 — 19.00 Музыка.

19 ЯНВАРЬ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Транспорт: дегIаахара наькъаш.
8.40 — Музыка.
8.45 — 9.00 «Аьстмара вахар» яха К. Чахкиева дувцар (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 «НичIалий тайп-тайпара бесаш» (нохчий меттала).
15.15 «Уйла а болх а кердача тайпара бе» (нохчий меттала).
15.30 — 16.00 Концерт (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагIий оазаш».
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 ПТУ: хувцамий ха.

20 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Вай депутатала кандидаташ (нохчий меттала).
10.15 «Дай васнет» яхача У. Ахмадова романа оагIонаш (нохчий меттала).
10.5 Музыка.
10.35 Музыка.
10.40 Халкъа тIахьожам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 — Реклама.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 «Дикан тIехьа сихле».
15.15 Музыкальни дуэташ.
16.00 Хано дIадех (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

21 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Вай депутатала кандидаташ (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Даькъала дувц шо.
11.30 — 12.00 КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителан — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-84; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

СФ00025. «Грозненский рабочий» издательствон типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 161.